

**PENKTOJI NUOMONĖ DĖL
Lietuvos**

**TAUTINIŲ MAŽUMŲ
APSAUGOS PAGRINDŲ
KONVENCIJOS
PATARIAMASIS KOMITETAS
(ACFC)**

Patvirtinta 2024 m. spalio 15 d.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/OP/V(2024)3

Paskelbta 2025 m. sausio 27 d.

Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos sekretoriatas
Europos Taryba
F-67075 Strasbourg Cedex
Prancūzija

www.coe.int/minorities

TURINYS

IŠVADŲ SANTRAUKA	4
REKOMENDACIJOS	6
Rekomendacijos dėl neatidėliotinių veiksmy	6
Kitos rekomendacijos	6
Tolesni veiksmai, susiję su šiomis rekomendacijomis	7
STEBĖSENOS PROCEDŪRA	8
Tolesnė veikla, susijusi su Patariamojo komiteto ketvirtojoje nuomonėje pateiktomis rekomendacijomis	8
Penktojo vertinimo ciklo valstybės ataskaitos rengimas	8
Vizitas į šalį ir penktosios nuomonės patvirtinimas	8
KIEKVIENO STRAIPSNIO IŠVADOS	9
Taikymo sritis (3 straipsnis)	9
Gyventojų surašymas (3 straipsnis)	9
Tautinių mažumų apsaugos teisinė ir institucinė sistema (4 straipsnis)	12
Visapusiškos ir veiksmingos lygybės skatinimas (4 straipsnis)	13
Tautinių mažumų kultūrų ir tapatybės skatinimas (5 straipsnis)	14
Tarpkultūrinis dialogas ir abipusė pagarba (6 straipsnis)	16
Apsauga nuo priešiško (6 straipsnis)	18
Transliuojamoji, skaitmeninė ir spausdintinė žiniasklaida tautinių mažumų kalbomis (9 straipsnis)	20
Tautinių mažumų kalbų vartojimas administracinėse ir teisminėse institucijose (10 straipsnis)	22
Asmenvardžiai tautinių mažumų kalbomis (11 straipsnis)	23
Tautinių mažumų kalbų vartojimas privačiuose ženkluose ir topografinėse nuorodose (11 straipsnis)	25
Tarpkultūrinis švietimas ir tautinių mažumų pažinimas (12 straipsnis)	26
Romų galimybės įgyti išsilavinimą (12 straipsnis)	28
Dėstymas tautinių mažumų kalbomis ir tautinių mažumų kalbų mokymas (14 straipsnis)	29
Veiksmingas dalyvavimas visuomeniniuose reikaluose ir priimant sprendimus (15 straipsnis)	31
Veiksmingas romų dalyvavimas socialiniame ir ekonominiame gyvenime (15 straipsnis)	32
Dvišalis ir daugiašalis bendradarbiavimas (18 straipsnis)	35

IŠVADŲ SANTRAUKA

1. Lietuvos visuomenėje iš esmės vis dar vyrauja tolerancija ir pagarba asmenims, priklausantiems kelioms tautinėms mažumoms, įskaitant ir lenkų tautinę mažumą, kuri šalyje yra didžiausia. Valdžios institucijos toliau laikosi visa apimančio požiūrio į Pagrindų konvencijos taikymo sritį. Išlieka ilgalaikis neigiamas požiūris ir diskriminacija romų atžvilgiu, nors požiūris į romų vaikus pagerėjo. Rusijos Federacijos karinė agresija prieš Ukrainą, viena vertus, pablogino požiūrį į rusų mažumai priklausančius asmenis, įskaitant ir politinį diskursą. Karas ir politiniai įvykiai Baltarusijoje taip pat neigiamai paveikė požiūrį į baltarusių mažumai priklausančius asmenis. Kita vertus, požiūris į ukrainiečių mažumai priklausančius asmenis dar labiau pagerėjo.

2. Kadangi nėra išsamios teisinės sistemos, sunku įgyvendinti tam tikras Pagrindų konvencijoje numatytas teises. Šis aspektas, taip pat tai, kad tautinių mažumų teisių įgyvendinimas dažnai suvokiamas kaip nelojalumo Lietuvai išraiška arba grėsmė lietuvių kalbos statusui, neskatina tautinėms mažumoms priklausančių asmenų naudotis Pagrindų konvencijoje numatytomis teisėmis.

Tautinių mažumų apsaugos teisinė sistema

3. Nepaisant ilgai trukusio parengiamojo darbo ir konsultacijų, dar nepriimtas Tautinių mažumų apsaugos įstatymas. Lietuvoje ir toliau trūksta išsamios teisinės bazės, ypač kalbų teisių, įtvirtintų Pagrindų konvencijoje, įgyvendinimui (ypač tautinių mažumų kalbų vartojimui administracinėse institucijose, topografiniuose ženkluose ir privataus pobūdžio viešuosiuose ženkluose).

Taikymo kritis ir gyventojų surašymas

4. Lietuvoje tautinės bendrijos, kurioms atstovaujama Tautinių bendrijų taryboje (konsultacinė institucija), ir toliau laikomos tautinėmis mažumomis. Tautinių bendrijų tarybos nariais tampa tik išrinkti aktyvių tautinių bendrijų atstovai (šiuo metu jų yra 20). Valdžios institucijos papildė 2021 m. gyventojų ir būstų surašymą, grindžiamą registrais, atlikdamos Tautybės, gimtosios kalbos ir išpažįstamo tikėjimo statistinį tyrimą. Tačiau oficialūs duomenys apie tautinėms mažumoms priklausančių asmenų skaičių nesutampa su pačių tautinių mažumų pateiktais vertinimais arba duomenimis. Tai gali riboti tautinių mažumų politikos, grindžiamos oficialiais

duomenimis, pripažinimą ir naudojimą tarp tautinėms mažumoms priklausančių asmenų.

Kova su diskriminacija

5. Valdžios institucijos įtraukė su tautinėmis mažumomis susijusias priemones į 2017–2020 m. ir 2021–2023 m. nediskriminavimo skatinimo veiksmų planus. Norint remti priemones, kuriomis siekiama visiškos tautinės mažumoms priklausančių asmenų lygybės, reikia tinkamai padidinti biudžeto asignavimus lygybės institucijoms, kad jos galėtų didinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų informuotumą apie savo įgaliojimus ir teiktų pagalbą tokiems asmenims.

Kultūra

6. Žydu ir karaimų mažumų kultūros sklaida vyksta per įvairias institucijas. Tačiau kitos tautinės mažumos neturi panašių institucijų, kurios visapusiškai ir tvariai išreikštų, skatintų ir plėtotų jų kultūrą, ir yra priklausomos nuo projekcinio veiklos finansavimo.

Netolerancija ir neapykantos kalbos

7. Visuomenė teigiamai vertina kelioms tautinėms mažumoms, įskaitant lenkų mažumą, priklausančius asmenis. Rusijos Federacijos karinė agresija prieš Ukrainą pagerino požiūrį į ukrainiečių tautinei mažumai priklausančius asmenis. Tačiau požiūris į rusų mažumai priklausančius asmenis pablogėjo, o tai atsispindi pervadinant institucijas, kurių pavadinimai anksčiau buvo susiję su rusų kultūra.

8. Nuo 2018 m. padaugėjo nusikaltimų, susijusių su „tautybe“. Rusijos Federacijos karinės agresijos prieš Ukrainą akivaizdoje padaugėjo neapykantos kurstymo atvejų, nukreiptų prieš rusų mažumai priklausančius asmenis.

Tautinių mažumų kalbų vartojimas žiniasklaidos, administracinių institucijų, asmens tapatybės ir kitų dokumentų, privačių ženklų ir švietimo srityse

9. Lietuvoje yra valstybinių ir privačių transliuotojų, taip pat laikraščių lenkų ir rusų kalbomis. Baltarusių, ukrainiečių ir jidiš kalbos transliuojamoje žiniasklaidoje vartojamos ribotai. Tačiau daugumai tautinių mažumų priklausantys asmenys neturi galimybės naudotis nei televizijos ar radijo transliacijomis jų kalba, nei pakankamai dažnai šiomis kalbomis leidžiamais spaudos leidiniais.

10. Atitinkami teisės aktai neskatina, o daugeliu atvejų net neleidžia žodžiu vartoti tautinių mažumų kalbų administracinėse institucijose. Nors tautinių mažumų kalbas tam tikru mastu leidžiama vartoti raštu, savivaldybės individualiai sprendžia, ar priimti prašymus raštu tautinių mažumų kalbomis, todėl praktika nėra nuosekli.

11. 2022 m. priėmus Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymą, nebuvo visiškai išspręsta įsisenėjusi asmenvardžių taisyklingos rašybos tautinių mažumų kalbomis problema. Įrašant vardus ir pavardes asmens tapatybės ir kituose dokumentuose ir toliau neįmanoma vartoti tam tikrų lotyniškų rašmenų diakritinių ženklų, o tai prieštarauja Pagrindų konvencijos nuostatai dėl asmenvardžių vartojimo.

12. Vis dar nėra teisinio pagrindo vartoti tautinių mažumų kalbas privačiuose informaciniuose ženkluose ir topografinėse nuorodose pagal Pagrindų konvenciją. Tautinių mažumų kalbos viešumoje beveik nepastebimos.

13. Švietimas lenkų ir rusų kalbomis yra prieinamas, taip pat – mažesniu mastu – baltarusių, ukrainiečių ir vokiečių kalbomis. Hebrajų ir jidiš kalbų mokoma bendrojo lavinimo mokyklose, o karaimų ir romų kalbų – ne. Kitų tautinių mažumų kalbų mokoma aukštosiose mokyklose ir neformaliojo švietimo įstaigose. Tautinių mažumų kalbų vartojimą švietime riboja 2021 m. Švietimo įstatymo pataisa (numatanti ne mažiau kaip penkias ugdymo valandas per savaitę lietuvių kalba ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme) ir tai, kad kiekviena mokykla gali nustatyti tautinės mažumos kalbos dalį vėlesniuose ugdymo etapuose.

Tarpkultūrinis švietimas

14. Bendrojoje istorijos mokyklos programoje pateikiama išsami informacija apie žydų mažumos kultūrą ir istoriją skirtingose klasėse. Tačiau kitų tautinių mažumų kultūra ir istorija

dar nėra taip pat atspindėta. Valdžios institucijų skatinami tautinių mažumų tyrimai galėtų padėti, *inter alia*, toliau tobulinti mokymo programas, mokomąją medžiagą ir mokytojų rengimą, kad bendrojo lavinimo programose būtų pateikiama informacija apie visas tautines mažumas.

Dalyvavimas priimant sprendimus

15. Tautinėms mažumoms nacionaliniu lygmeniu atstovauja įtrauki institucija – Tautinių bendrųjų taryba, o jų atstovai dalyvauja sprendžiant svarbius su tautinėmis mažumomis susijusius klausimus, visų pirma, rengiant Tautinių mažumų įstatymo projektą. Tačiau vietos valdžios institucijų lygmeniu labai trūksta panašių konsultacinių institucijų daugelyje savivaldybių, kuriose gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys.

Romų galimybės įgyti išsilavinimą, būstą, sveikatos priežiūrą ir įsidarbinti

16. Valdžios institucijos ėmėsi priemonių romų vaikų švietimo galimybėms gerinti, palengvinti mokyklų lankymą, įtrauktį ir socializaciją švietimo sistemoje, taip pat ir suaugusiems romams. Nors romų galimybės įgyti išsilavinimą pagerėjo, romų pradinių, vidurinių ir aukštųjų mokyklų lankymas vis dar labai prastas, palyginti su kitais gyventojais. Vietos ir nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi priemonių romų būsto sąlygoms gerinti. Tačiau dėl neigiamo daugumos gyventojų požiūrio romai ir toliau susiduria su priegigos prie privataus būsto rinkos kliūtimis. Pagerėjo romų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas, be kita ko, išplėtus privalomojo sveikatos draudimo aprėptį. Nepaisant specialiai pritaikytų projektų ir informuotumo didinimo kampanijų, bendras romų užimtumo lygis nepakito, o pajamų skirtumai išlieka. Nacionalinės ir vietos valdžios institucijos rėmė romų moterų įgalinimą, skatindamos jas aktyviai dalyvauti socialinėje ir kultūrinėje veikloje. Vaikų santuokos ir didelis romų mergaičių nėštumų skaičius ir toliau riboja jų galimybes mokytis ir įsidarbinti.

Dvišalis ir daugiašalis bendradarbiavimas

17. Valdžios institucijos naudojami dvišaliais santykiais su kitomis valstybėmis, kad paremtų tautinėms mažumoms priklausančių asmenų apsaugą Lietuvoje. Sudarius susitarimus su papildomomis valstybėmis, taip pat bendradarbiaujant Lietuvos ir atitinkamų kitų valstybių vietos ar regionų valdžios institucijoms, ši politikos kryptis galėtų būti toliau plėtojama.

REKOMENDACIJOS

18. Patariamasis komitetas mano, kad šios baigiamosios pastabos ir rekomendacijos galėtų būti pagrindas Ministrų Komiteto priimamai rezoliucijai dėl Pagrindų konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje.

19. Valdžios institucijos raginamos atsižvelgti į šioje Patariamojo komiteto nuomonėje pateiktas išsamias pastabas ir rekomendacijas. Visų pirma, jos turėtų imtis toliau nurodytų priemonių, kad dar labiau pagerintų Pagrindų konvencijos įgyvendinimą.

Rekomendacijos dėl neatidėliotųjų veiksmy

20. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas imtis informuotumo didinimo ir pasitikėjimo stiprinimo priemonių, kad būtų sudarytos palankios sąlygos tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims naudotis savo teisėmis pagal Pagrindų konvenciją. Taip pat reikėtų imtis intensyvesnių priemonių siekiant užtikrinti, kad visų lygių valdžios institucijos žinotų savo įsipareigojimus, numatytus Pagrindų konvencijoje.

21. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas nedelsiant įdiegti išsamią teisinę sistemą, susijusią su tautinių mažumų apsauga, ir taip užtikrinti, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys galėtų veiksmingai naudotis Pagrindų konvencijoje įtvirtintomis teisėmis.

22. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas numatyti teisinį pagrindą ir imtis įvairių praktinių priemonių, užtikrinančių teisę vartoti tautinių mažumų kalbas žodžiu ir raštu bendraujant su administracinėmis institucijomis, ir stebėti, kaip šios priemonės įgyvendinamos. Šiuo tikslu valdžios institucijos turėtų užtikrinti, kad vietovėse, kuriose tradiciškai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, ši teisė nepriklausytų nuo to, ar jie sudaro tam tikrą vietos gyventojų procentinę dalį. Ši teisė taip pat turėtų būti užtikrinama nepriklausomai nuo to, ar pareiškėjas moka lietuvių kalbą, o tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turėtų būti skatinami ja naudotis.

23. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas sukurti teisinį pagrindą, kad topografinės nuorodos būtų pateikiamos ir tautinių mažumų kalbomis, ir koordinuoti Pagrindų konvencijos 11 straipsnio 3 dalies taikymo procesą nacionaliniu lygmeniu. Tai darydamos valdžios institucijos turėtų nustatyti kiekvienos tautinės mažumos teritorijas, kuriose tradiciškai gyvena daug tai tautinei mažumai priklausančių asmenų, atsižvelgdamos į individualią tautinės mažumos padėtį ir teritorijos demografinę struktūrą ilgesniu laikotarpiu nei gyventojų surašymo intervalai, ir šiose teritorijose rodyti

topografinius ženklus atitinkama tautinės mažumos kalba.

24. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas, glaudžiai bendradarbiaujant su romų mažumos atstovais, toliau įgyvendinti priemones, kuriomis siekiama pagerinti romų būsto sąlygas, galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, gerinti įsidarbinimo galimybes ir užimtumą bei kokybišką išsilavinimą, ypatingą dėmesį skiriant moterims ir mergaitėms.

Kitos rekomendacijos¹

25. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas padėti kiekvienai tautinei mažumai sukurti tvarią kultūrinės veiklos struktūrą, atitinkančią jos poreikius ir sudarančią sąlygas, įskaitant ilgalaiķ finansavimą, organizuoti kultūrinę veiklą, rinkti, pristatyti ir skelbti tos tautinės mažumos ir su ja susijusių asmenų, įskaitant moteris, kultūros kūrinius.

26. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas aktyviau kovoti su stereotipais ir išankstiniu nusistatymu prieš tautinėms mažumoms priklausančius asmenis ir skatinti pagarbą bei kultūrų dialogą visoje visuomenėje.

27. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas tęsti ir stiprinti pastangas kovojant su grasinimais ar diskriminacijos, priešiško ar smurto dėl etninės priklausomybės išraiškoms ir užkirsti jiems kelią, taip pat užtikrinti, kad įtariami atvejai būtų skubiai ir veiksmingai išnagrinėti, o prireikus būtų atliktas tyrimas ir atsakingi asmenys būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

28. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas imtis visų būtinų priemonių, įskaitant finansines ir teises, kad visoms tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims būtų užtikrinta galimybė naudotis valstybine ir privačia transliuojamąja ir skaitmenine žiniasklaida bei spauda tautinių mažumų kalbomis. Šios priemonės taip pat turėtų apimti didesnę jų nušvietimą pagrindinėje žiniasklaidoje ir paramą jiems steigiant savo žiniasklaidos kanalus.

29. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas iš dalies pakeisti teisės aktus, kad asmens tapatybės ir kituose dokumentuose rašant asmens vardą ir pavardę būtų galima vartoti visus diakritinius ženklus tautinių mažumų kalbomis. Valdžios institucijos taip pat turėtų užtikrinti, kad su šių vardų keitimu susijusios procedūros ir išlaidos būtų tokios, kad neatgrasytų nuo prašymų keisti vardus.

30. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas priimti teisės aktus, kuriais būtų pripažinta teisė tautinės mažumos kalba rodyti

¹ Toliau pateiktos rekomendacijos išdėstytos pagal atitinkamus Pagrindų konvencijos straipsnius.

visuomenei matomus ženklus, užrašus ir kitą privataus pobūdžio informaciją.

31. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas užtikrinti, kad bendrojo ugdymo programose, mokytojų rengimo programose ir mokomojoje medžiagoje būtų pateikiama konkreti informacija apie visų tautinių mažumų istoriją ir kultūrą, ir ši informacija būtų įtraukta ir į kitas ugdymo programos sritis, pavyzdžiui, užsienio kalbų mokymą. Be to, Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas užtikrinti, kad išsami informacija šiomis temomis būtų pateikiama švietimo įstaigose, kurias lanko tautinėms mažumoms priklausantys mokiniai, ir bendrojo lavinimo mokyklose tose vietovėse, kuriose gyvena šios tautinės mažumos.

Tolesni veiksmai, susiję su šiomis rekomendacijomis

32. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas paskelbus šią penktojo ciklo nuomonę atlikti aptarimą, kaip tai buvo daroma anksčiau. Komitetas mano, kad būtų naudinga surengti tolesnį dialogą, kuriame būtų apžvelgtos šioje nuomonėje pateiktos pastabos ir rekomendacijos. Be to, Patariamasis komitetas yra pasirengęs padėti valdžios institucijoms nustatyti galimus šioje nuomonėje pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo būdus, remdamasis savo patirtimi, įgyta Pagrindų konvencijos valstybėse narėse.

STEBĖSENOS PROCEDŪRA

Tolesnė veikla, susijusi su Patariamojo komiteto ketvirtojoje nuomonėje pateiktomis rekomendacijomis

33. Valdžios institucijos Tautinių mažumų departamento interneto svetainėje paskelbė Pagrindų konvencijos tekstą, ketvirtąją ir penktąją valstybės ataskaitas, Patariamojo komiteto ketvirtąją nuomonę ir susijusią Ministrų Komiteto priimtą rezoliuciją dėl Pagrindų konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje² ir išvertė dokumentus į lietuvių kalbą, bet ne į tautinių mažumų kalbas. Su Pagrindų konvencija susijusius dokumentus lietuvių ir (arba) anglų kalbomis taip pat galima rasti Užsienio reikalų ministerijos, Seimo, Seimo kontrolierių įstaigos, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ir Tautinių bendrijų namų interneto svetainėse. Be to, valdžios institucijos nurodė, kad Tautinių mažumų departamentas, atsižvelgdamas į ketvirtojo stebėsenos ciklo rekomendacijas, organizavo seminarus, konferencijas ir mokymus švietimo ir žiniasklaidos, taip pat savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų atstovams³. 2020 m. lapkričio 17 d. internetu įvyko apskritojo stalo diskusija, skirta tolesniems veiksams, susijusiems su Patariamojo komiteto ketvirtojoje nuomonėje pateiktomis rekomendacijomis, kurioje dalyvavo Patariamojo komiteto ekspertai⁴. Patariamasis komitetas džiaugiasi šia galimybe apsikeisti nuomonėmis dėl jo rekomendacijų ir nustatyti tolesnius veiksmus.

Penktojo ciklo valstybės ataskaitos rengimas

34. Valstybės ataskaitos projektas buvo paskelbtas Tautinių mažumų departamento interneto svetainėje⁵ ir pristatytas bei suderintas su Tautinių bendrijų taryba⁶. Valdžios institucijų teigimu, rengiant ataskaitą buvo konsultuojamasi su organizacijomis, atstovaujantiomis ir skatinančiomis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises. Tačiau Patariamasis komitetas buvo informuotas, kad konsultuotasi ne su visomis nevyriausybėmis organizacijomis, dirbančiomis tautinių mažumų klausimais. Ataskaitoje buvo aptarti su lyčių aspektu susiję tautinių mažumų teisių aspektai. Valstybės ataskaita buvo gauta 2021 m. liepos 19 d.

Vizitas į šalį ir penktosios nuomonės patvirtinimas

35. Ši penktojo ciklo nuomonė dėl Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos (toliau – Pagrindų konvencija) įgyvendinimo

Lietuvoje buvo priimta pagal Pagrindų konvencijos 26 straipsnio 1 dalį ir Ministrų Komiteto rezoliucijos (2019)49 25 taisyklę. Išvados grindžiamos penktojoje valstybės ataskaitoje pateikta informacija, kitais rašytiniais šaltiniais, taip pat informacija, kurią Patariamasis komitetas gavo iš vyriausybinių ir nevyriausybinių šaltinių 2023 m. lapkričio 27 – gruodžio 1 d. lankydamasis Vilniaus miesto savivaldybėje, Pabradėje ir Švenčionyse (abi savivaldybės Švenčionių rajono savivaldybėje). Šis vizitas buvo suderintas su Europos komisija kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI), kuri 2024 m. balandžio mėn. patvirtino šeštosios ataskaitos apie Lietuvą projektą. Patariamasis komitetas dėkoja valdžios institucijoms už puikų bendradarbiavimą prieš vizitą, jo metu ir po jo. 2024 m. gegužės 30 d. Patariamojo komiteto patvirtintas nuomonės projektas 2024 m. birželio 11 d. buvo perduotas Lietuvos valdžios institucijoms, kad jos pateiktų savo pastabas pagal Rezoliucijos (2019)49 37 taisyklę. Patariamasis komitetas palankiai vertina 2024 m. rugpjūčio 30 d. iš Lietuvos valdžios institucijų gautas pastabas.

36. Šioje nuomonėje neaptariami kai kurie Pagrindų konvencijos straipsniai. Remdamasis šiuo metu turima informacija, Patariamasis komitetas mano, kad dėl šių straipsnių įgyvendinimo nėra jokių konkrečių pastabų. Šis teiginys neturi būti suprantamas kaip ženklas, kad šiuo metu jau imtasi tinkamų priemonių ir kad šioje srityje galima būtų mažinti ar nustoti dėti pastangas. Patariamasis komitetas veikia mano, kad Pagrindų konvencijos įsipareigojimams įgyvendinti reikia nuolatinių valdžios institucijų pastangų. Be to, tam tikra padėtis, kuri šiame etape gali būti laikoma priimtina, nebūtinai tokia išliks ir tolesniuose stebėsenos cikluose. Galiausiai, gali būti, kad problemos, kurios šiame etape atrodo gana nereikšmingos, ilgainiui pasirodys nepakankamai įvertintos.

² [CM/ResCMN\(2019\)4](#).

³ Žr. [Penktąją Lietuvos ataskaitą pagal Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos 25 straipsnio 2 dalį](#), ACFC/SR/V(2021)004, p. 6–7.

⁴ Žr. susitikimo programą: <https://www.coe.int/en/web/minorities/follow-up-dialogue>.

⁵ Žr. [Tautinių mažumų departamento interneto svetainę](#).

⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 4.

KIEKVIENO STRAIPSNIO IŠVADOS

Taikymo sritis (3 straipsnis)

37. Ankstesnio (ketvirtojo) stebėsenos ciklo metu Patariamasis komitetas atkreipė dėmesį į lankstų ir visa apimančių valdžios institucijų požiūrį į Pagrindų konvencijos taikymo sritį⁷. Lietuvoje ir toliau tautinėms mažumoms laikomos tautinės bendrijos, kurioms atstovaujama Tautinių bendrijų taryboje (konsultacinėje institucijoje)⁸. Tautinių bendrijų taryba – visuomeninė patariamoji institucija prie Tautinių mažumų departamento, atstovaujanti tautinėms mažumoms tautinių mažumų politikos koordinavimo klausimais⁹. Ją sudaro tiek tautinių mažumų, kurios daugelį amžių gyveno tam tikrose dabartinės Lietuvos teritorijos vietovėse, tiek tautinių mažumų, kurios susiformavo dėl migracijos į Lietuvą XX amžiuje ar pastaraisiais dešimtmečiais, atstovai¹⁰.

38. Vizito Lietuvoje metu Patariamasis komitetas pažymėjo, kad valdžios institucijos, tautinių mažumų atstovai ir ekspertai ir toliau diskutuoja dėl sąvokos „tautinė mažuma“ apibrėžties. Pavyzdžiui, kai kurių tautinių mažumų atstovai teigė, kad bendrame politiniame diskurse dėl tautinių mažumų apsaugos ir konkrečiai Tautinių mažumų įstatymo projekte (žr. nuomonę dėl 4 straipsnio) jaučiama tendencija tautinėms mažumoms laikyti tik tas tautines mažumas, kurios neturi „giminingos valstybės“, teigiant, kad „giminingą valstybę“ turinčios tautinės mažumos turėtų būti tos valstybės remiamos.

39. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad nors „giminingų valstybių“ parama priemonėms, suteikiančioms galimybę tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims naudotis tautinių mažumų teisėmis, yra sveikintina, iš šių valstybių gaunama parama jokia būdu nesumažina ir nepakeičia valstybės, Konvencijos šalies, pagrindinės atsakomybės už

veiksmingą tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių įgyvendinimą pagal Pagrindų konvenciją. Be to, „klausimas, ar galima gauti paramą iš kitos valstybės, negali būti laikomas svarbiu skiriamuoju kriterijumi, susijusiu su teisių pripažinimu ar galimybe jomis naudotis. Patariamasis komitetas kritikavo atvejus, kai dėl skirtingų kategorijų susiformuoja hierarchija <...>, nes dėl to gali atsirasti nepagrįstai taikomų teisių skirtumų“¹¹.

40. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas ir toliau laikytis visa apimančio požiūrio į Pagrindų konvencijos taikymo sritį asmenims, nedarant nepagrįstų skirtumų tarp skirtingų mažumų bendruomenių.

Gyventojų surašymas (3 straipsnis)

41. 2021 m. gyventojų ir būstų surašymas atliktas remiantis 19 pagrindinių valstybės registru ir informacinių sistemų administraciniais duomenimis. Kadangi valstybės registre nėra duomenų apie kalbą ir religiją, o dalis gyventojų nenurodė savo etninės priklausomybės, 2021 m. valdžios institucijos internetu atliko papildomą Tautybės, gimtosios kalbos ir išpažįstamo tikėjimo statistinį tyrimą. Tyrimo anketoje buvo pateikti keturi klausimai apie tautybę, gimtąją kalbą (-as), kalbų mokėjimą ir religiją, ir ji buvo parengta dviem tautinių mažumų kalbomis (lenkų, rusų)¹². Apklausos rezultatai buvo apibendrinti ir paskelbti kartu su surašymo statistine informacija. Nacionalinės valdžios institucijos ir Lietuvos statistikos departamentas, rengdami apklausos metodiką, konsultavosi su lenkų tautinės mažumos atstovais, nes jie buvo išreiškę susirūpinimą dėl oficialių duomenų tikslumo. Atlikus apklausą, papildomai asmeniškai buvo apklausta apie 40 000 tyrimo

⁷ Žr. [Ketvirtąją nuomonę dėl Lietuvos](#), ACFC/OP/IV(2018)004, 18 punktą.

⁸ Žr. [Tautinių bendrijų tarybos](#) interneto svetainę. Tautinių bendrijų tarybos nariais tampa tik išrinkti aktyvių tautinių bendrijų atstovai. Šiuo metu Tautinių bendrijų taryboje atstovaujama šioms tautinėms mažumoms: armėnams, azerbaidžaniečiams, baltarusiams, čečėnams, estams, gruzinams, vokiečiams, graikams, vengrams, žydams, karaimams, kazachams, latviams, lenkams, romams, rumunams, rusams, totoriams, ukrainiečiams ir uzbekams.

⁹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 9.

¹⁰ Valdžios institucijų duomenimis, tradicinės tautinės mažumos Lietuvoje yra vokiečiai, lenkai (dabartinėje Lietuvos teritorijoje gyvenantys nuo XIV a. pradžios), baltarusiai, žydai, karaimai, totoriai (XIV a. pab.), romai (XV a. pab.), rusai (sentikiai; XVII a. pab.), žr. Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (red.): „Lietuvą kuriame kartu“, Vilnius: 2021, p. 5, 17.

¹¹ [ACFC teminis komentaras Nr. 4 „Pagrindų konvencija: pagrindinė mažumų teisių įvairovės valdymo priemonė. Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos taikymo sritis“](#), priimta 2016 m. gegužės 27 d., 35 punktas.

¹² Su tautinėms mažumoms ir jų kalbomis susiję klausimai: „Kokia jūsų tautybė?“ su atsakymų variantais: „lenkas (-ė)“, „rusas (-ė)“, „baltarusis (-ė)“, „ukrainietis (-ė)“, „kita (nurodykite)“ ir „nenurodysiu“; „Kokia Jūsų gimtoji kalba (-os)?“ (kalba, kurią asmuo geriausiai moka ar paprastai vartoja šeimoje) su atsakymų variantais: „lenkų“, „rusų“, „baltarusių“, „ukrainiečių“, „kita (nurodykite)“ ir „nenurodysiu“; „Kurias kitas kalbas Jūs mokate, t. y. galite kalbėti ir (ar) rašyti?“ su atsakymų variantais: „lenkų“, „rusų“, „vokiečių“, „kita (-os) (nurodykite)“ ir „nemoku“; ir „Kokiai religinei bendruomenei Jūs save priskirtumėte?“ su atsakymų variantais, pavyzdžiui, „evangelikų liuteronų“, „sentikių“, „judėjų“, „karaimų“, „kita (nurodykite)“, „nė vienas“ ir „nenurodysiu“; valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija.

nedalyvavusių gyventojų¹³.

42. Lietuvos lenkų sąjunga 2021 m. inicijavo alternatyvų „Visuomeninį Vilniaus krašto gyventojų surašymą“, kurio rezultatai parodė, kad lenkų tautinei mažumai priklausančių asmenų skaičius buvo 3–10 proc. didesnis nei nurodyta oficialioje statistikoje. Rezultatai buvo pristatyti Seime. Nepaisant to, valdžios institucijos teigia, jog negali įvertinti alternatyvaus „Visuomeninio Vilniaus krašto gyventojų surašymo“ metu surinktų duomenų kokybės. Patariamojo komiteto vizito metu kitų tautinių mažumų atstovai išreiškė abejonių, ar oficialūs duomenys apie tautinėms mažumoms priklausančių asmenų skaičių visiškai atspindi tikrovę.

43. Patariamasis komitetas primena, kad renkant duomenis turėtų būti sudaryta galimybė nurodyti priklausomybę kelioms tautybėms ir skirtingų kalbų mokėjimą. Be to, duomenis būtina rinkti iš įvairių šaltinių, įskaitant pačias tautines mažumas, taip pat iš nepriklausomų sociologinių, etnografinių ir kitokio pobūdžio tyrimų, atliekamų bendradarbiaujant su tautinių mažumų atstovais¹⁴.

44. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad valdžios institucijos registro duomenimis remiantis atliktą surašymą papildė Tautybės, gimtosios kalbos ir išpažįstamo tikėjimo statistiniu tyrimu. Jo klausimai buvo suformuluoti taip, kad visoms tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turėjo galimybę save priskirti arba nepriskirti tam tikrai tautinei mažumai. Be to, respondentai galėjo nurodyti dvi „gimtąsias kalbas“ ir skirtingų kalbų mokėjimą. Pagirtina ir tai, kad apklausoje teirautasi ne tik apie „gimtąją (-ąsias) kalbą (-as)“, bet ir apie kalbų mokėjimą apskritai, nes daugeliui tautinėms mažumoms priklausančių asmenų tautinės mažumos kalba nėra jų pirmoji kalba. Be to, žinoti, kiek žmonių tautinės mažumos kalbą vartoja kaip antrąją kalbą, yra naudinga planuojant viešąsias paslaugas tautinių mažumų kalbomis, nes ne visada būtina, kad tautinės mažumos kalba būtų vartojama kaip pirmoji.

45. Patariamasis komitetas mano, kad ateityje atliekant tokio pobūdžio apklausas, kaip atsakymo variantus prie „tautybės“ ir „gimtosios (-ųjų) kalbos (-ų)“ reikėtų nurodyti visas Tautinių bendrijų taryboje atstovaujamas tautines mažumas ir jų kalbas, o ne tik keturias iš jų. Nurodžius visas tautines mažumas ir tautinių mažumų kalbas kartu su galimybe papildomai nurodyti „kita“, būtų išvengta

atrankos. Toks požiūris taip pat atitiktų tai, kad apklausos anketoje buvo aiškiai nurodytos 13 religinių bendruomenių. Be to, respondentams turėtų būti sudaryta galimybė nurodyti kelias tautybes, o tai atitiktų galimybę nurodyti dvi „gimtąsias kalbas“. Atsižvelgiant į nedidelį klausimų skaičių, taip pat būtų pagrįsta apklausos anketą pateikti ne tik dviem, bet ir visomis tautinių mažumų kalbomis. Siekdamas papildyti oficialiai renkamus duomenis, valdžios institucijos galėtų papildomai atsižvelgti į visų tautinių mažumų organizacijų atliktus vertinimus ir bendradarbiaujant su tautinių mažumų atstovais atliktus nepriklausomus tyrimus.

46. Oficialių duomenų ir tautinių mažumų surinktų vertinimų ar duomenų neatitikimas, taip pat išsamių nepriklausomų tyrimų trūkumas gali riboti oficialių duomenų pripažinimą, o kartu ir tautinėms mažumoms priklausančių asmenų pritarimą tais duomenimis grindžiamai tautinių mažumų politikai. Atsižvelgdamas į tai, Patariamasis komitetas mano, kad valdžios institucijos neturėtų tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių sieti su šių asmenų dalimi pagal surašymo ir apklausų rezultatus. Patariamojo komiteto nuomone, tais atvejais, kai mažumų teisės priklauso nuo surašymo rezultatų, valdžios institucijos turėtų užtikrinti, kad Pagrindų konvencijoje įtvirtintos kiekvienai tautinei mažumai priklausančių asmenų pagrindinės teisės būtų įgyvendinamos tvariai. Tarp tokių teisių yra, pavyzdžiui, veiksmingas dalyvavimas viešajame gyvenime ir reikaluose, dėstymas tautinės mažumos kalba arba jos mokymas, galimybė naudotis transliuojamąja ir spausdintine žiniasklaida, kultūros įstaigomis ir veikla, tautinės mažumos kalbos vartojimas santykiuose su administracinės valdžios institucijomis ir topografinėse nuorodose. Valdžios institucijos, bendradarbiaudamos su tautinių mažumų atstovais, politikos priemonės kiekvienai tautinei mažumai galėtų nustatyti atsižvelgdamos į jos individualią padėtį, įvairius poreikius ir interesus bei teritorijos, kurioje gyvena atitinkamai tautinei mažumai priklausantys asmenys, demografinę struktūrą ilgesniu laikotarpiu nei gyventojų surašymo intervalai, ir šiose pagrindinėse teritorijose tvariai įgyvendinti tautinių mažumų teises.

47. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas, atsižvelgiant į atitinkamos tautinės mažumos demografinę padėtį ilgesniu laikotarpiu, užtikrinti, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys pastoviai galėtų naudotis Pagrindų konvencijoje

¹³ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 48–49. Remiantis surašymo rezultatais, didžiausios tautinės mažumos buvo lenkų (183 421 asmuo), rusų (141 122 asmenys) ir baltarusių (28 183 asmenys). Taip pat žr. 88 punktą dėl baltarusių skaičiaus padidėjimo.

¹⁴ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 4](#), 16 punktą; ir ACFC [teminį komentarą Nr. 3 dėl asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms, kalbos teisių remiantis Pagrindų konvencija](#), 2012 m. gegužės 24 d., ACFC/44DOC(2012)001 rev., 19 punktą.

įtvirtintomis teisėmis. Be to, Patariamasis komitetas valdžios institucijas ragina į alternatyvius duomenų rinkinius taip pat atsižvelgti formuojant politiką dėl galimybės naudotis tautinių mažumų teisėmis.

Tautinių mažumų apsaugos teisinė ir institucinė sistema (4 straipsnis)

48. Nuo to laiko, kai negaliojančiu nuo 2010 m. sausio mėn. buvo paskelbtas 1989 m. Tautinių mažumų įstatymas kartu su kitais iki nepriklausomybės atgavimo priimtais teisės aktais, nebuvo priimta išsami su tautinėmis mažumomis susijusi teisinė sistema. Nagrinėjamoju laikotarpiu nacionalinės valdžios institucijos dėl Tautinių mažumų įstatymo projekto ir toliau konsultavosi su suinteresuotosiomis šalimis, tarp jų – tautinių mažumų atstovai (Tautinių bendrijų taryba ir atskiros tautinės mažumos), vietos valdžios institucijos, švietimo institucijos ir akademiniai ekspertai. Už konsultacijų procese parengto įstatymo projekto tarpžinybinį derinimą atsakinga Teisingumo ministerija¹⁵.

49. Vizito metu Patariamasis komitetas buvo informuotas, jog galutinis sprendimas dėl Tautinių mažumų įstatymo projekto priėmimo dar nepriimtas. Atrodo, dar neišspręsti keli pagrindiniai klausimai: ar tam tikros teisės turėtų priklausyti nuo tautinėms mažumoms priklausančių asmenų skaičiaus dalies tam tikroje teritorijoje, ir jei taip, kokia procentinė riba turėtų būti taikoma užtikrinant galimybę naudotis atskiromis tautinių mažumų teisėmis. Kartu valdžios institucijos pabrėžia, kad nuostatos dėl tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių ir laisvių jau yra įtrauktos į įvairius įstatymus, t. y. Švietimo įstatymą, Viešojo administravimo įstatymą, teismo procesą reglamentuojančius įstatymus, Lygių galimybių įstatymą ir Nacionalinio radijo ir televizijos įstatymą. Be to, atkreipiamas dėmesys į Konstitucijos 29 straipsnyje¹⁶ įtvirtintą asmenų lygybės principą, pagal kurį draudžiama teikti privilegijas tautybės ar kalbos pagrindu¹⁷.

50. Be to, parengtas ne tik Tautinių mažumų įstatymo projektas, bet ir Valstybinės kalbos įstatymo pakeitimas, tačiau jis dar nepriimtas (žr. nuomonę dėl 11 straipsnio). Įstatymo projekte numatyta nuostata dėl informacijos skelbimo ne lietuvių kalba ir dėl tautinėms mažumoms skirtų radijo ir televizijos laidų atleidimo nuo reikalavimo jas transliuoti arba versti į lietuvių kalbą (dubliuojant, subtitruojant)¹⁸.

51. Valstybinių institucijų lygmeniu tautinių mažumų politiką su atitinkamomis ministerijomis ir kitais subjektais, taip pat pilietine visuomene derina Tautinių mažumų departamentas. Be to,

visų su tautinėmis mažumomis susijusių klausimų priežiūrą vykdo ir konsultacijas teikia Ministro Pirmininko patarėjas tautinių mažumų klausimais¹⁹.

52. Vizito metu Patariamasis komitetas atkreipė dėmesį į tai, kad tautinių mažumų ir vietos valdžios institucijų atstovai yra prastai susipažinę su tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisėmis ir Pagrindų konvencija. Visų tautinių mažumų atstovai, su kuriais buvo kalbėtasi, nebuvo linkę (nors ir skirtingu mastu) reikalauti savo teisių dėl baimės, jog bus laikomi „nelojaliais“ Lietuvos piliečiais arba kalbinių teisių atveju – asmenimis, nemokančiais lietuvių kalbos. Patariamasis komitetas taip pat pastebėjo tendenciją kai kurių Pagrindų konvencijos aspektų įgyvendinimą palikti tautinių mažumų ir (arba) vietos valdžios institucijų iniciatyvai, nacionaliniu lygmeniu nevykdant pakankamos stebėsenos, ar atitinkamos vietos valdžios institucijos imasi veiksmų.

53. Patariamasis komitetas primena, kad nors Pagrindų konvencija nuo jos įsigaliojimo nacionalinėje jurisdikcijoje yra privaloma jos šalimis esančioms valstybėms, dėl jos bendro pobūdžio nacionaliniu lygmeniu yra būtini papildomi teisės aktai, kad ji būtų visapusiškai įgyvendinama²⁰. Ar to bus siekiama priimant vieną bendrą įstatymą dėl tautinių mažumų, ar mažumų teises reglamentuojant sektoriniais teisės aktais, gali spręsti valstybės. Į tai atsižvelgdamas, Patariamasis komitetas pabrėžia svarbiausią reikalavimą, kad šalies vidaus teisinėje sistemoje tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims būtų užtikrintas teisinis tikrumas ir veiksminga galimybė naudotis teisėmis.

54. Patariamasis komitetas apgailestauja, jog, nepaisant ilgai trukusio parengiamojo darbo ir konsultacijų, dar nepriimtas Tautinių mažumų apsaugos įstatymas. Patariamojo komiteto atlikto Pagrindų konvencijos 10 ir 11 straipsnių įgyvendinimo tyrimo duomenimis, Lietuvoje ir toliau trūksta išsamos teisinės bazės, ypač Pagrindų konvencijoje įtvirtintų kalbinių teisių įgyvendinimui. Patariamojo komiteto nuomone, valdžios institucijos šią teisinę bazę turėtų kuo skubiau įtvirtinti, priimdamos išsamų Tautinių mažumų įstatymą arba atskirų sričių teisės aktus, taip pat Valstybinės kalbos įstatymo ir Viešojo administravimo įstatymo pakeitimus (žr. nuomonę dėl 10 ir 11 straipsnių). Teisės aktuose taip pat turėtų būti aiškiai apibrėžtos vietos valdžios institucijų pareigos ir jų stebėseną, vykdoma nacionalinių valdžios institucijų, kurios pagal tarptautinę teisę yra atsakingos už Pagrindų konvencijos įgyvendinimą.

¹⁵ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 12–14, 50.

¹⁶ 29 straipsnis susijęs su lygybe ir draudimu riboti žmogaus teises bei teikti privilegijas, be kita ko, dėl rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir religijos.

¹⁷ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 94.

¹⁸ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

¹⁹ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

²⁰ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 4](#), 6 punktą.

55. Dėl svarstomos galimybės kaip pagrindą tautinių mažumų teisėms įgyvendinti taikyti reikalavimą, kad tautinė mažuma sudarytų tam tikrą vietos gyventojų procentinę dalį, Patariamasis komitetas pažymi, kad dėl Lietuvos tautinių mažumų demografinės padėties nebus įmanoma nustatyti bendro mažiausio dydžio, kurį bent vienoje savivaldybėje galėtų pasiekti ir asmenys, priklausantys skaičiumi mažesnėms tautinėms mažumoms. Vienodas procentinis dydis daugumai tautinių mažumų būtų neįveikiama kliūtis.

56. Patariamasis komitetas susirūpinęs, kad vyraujanti bendra atmosfera neskatina tautinėms mažumoms priklausančių asmenų naudotis Pagrindų konvencijoje numatytais teisėmis. Be to, jo nuomone, būtina sustiprinti priemones, kuriomis nacionalinės ir vietos valdžios institucijos, organizacijos ir kiti suinteresuotieji asmenys būtų informuojami apie jų teises ir pareigas, numatytas Pagrindų konvencijoje ir tautinių mažumų teisės aktuose. Dėl to būtinos papildomos priemonės, skatinančios tautinėms mažumoms priklausančius asmenis naudotis savo teisėmis. Ypač svarbu, kad valdžios institucijos aiškiai ir viešai paneigtų naratyvą, kad reikalavimas užtikrinti tautinių mažumų teises yra nelojalumo Lietuvai išraiška arba grėsmė lietuvių kalbai. Be to, pagal Pagrindų konvencijos 4 straipsnio 3 dalį, tinkamų (taip pat ir įstatyminių) priemonių, skatinančių visapusišką ir veiksmingą tautinei mažumai ir tautinei daugumai priklausančių asmenų lygybę, priėmimas nelaikomas diskriminavimu.

57. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas imtis informuotumo didinimo ir pasitikėjimo stiprinimo priemonių, kad būtų sudarytos palankios sąlygos tautinėms mažumoms priklausančioms asmenims naudotis savo teisėmis pagal Pagrindų konvenciją. Taip pat reikėtų imtis intensyvesnių priemonių siekiant užtikrinti, kad visų lygių valdžios institucijos žinotų Pagrindų konvencijoje nustatytus savo įsipareigojimus.

58. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas nedelsiant įtvirtinti išsamią teisinę sistemą, susijusią su tautinių mažumų apsauga, ir taip užtikrinti, kad tautinėms mažumoms priklausančioms asmenims galėtų veiksmingai naudotis Pagrindų konvencijoje įtvirtintomis teisėmis.

Visapusiškos ir veiksmingos lygybės skatinimas (4 straipsnis)

59. Pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis lygias galimybes Lietuvoje, yra Lygių galimybių įstatymas, kuriuo įgyvendinamas Konstitucijos 29 straipsnis²¹. Įstatyme draudžiama diskriminacija, be kita ko, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, tikėjimo ir etninės priklausomybės pagrindais. Jame numatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos, švietimo įstaigos, darbdaviai, prekių tiekėjai ir paslaugų teikėjai bei profesinės organizacijos privalo užtikrinti lygias galimybes. Asmuo, patyręs diskriminaciją dėl įstatyme išvardytų priežasčių, turi teisę reikalauti iš asmenų, kuriuos teismas pripažino kaltais, atlyginti žalą. Skundžiamas asmuo privalo įrodyti, kad lygių galimybių principo buvo laikomasi. 2022 m. buvo priimtas pakeitimas, kuriuo prekių pardavėjai, gamintojai ir paslaugų teikėjai įpareigojami vengti priekabiavimo teikiant paslaugas ar parduodant prekes, be kita ko, dėl rasės, tautybės, kilmės ir kalbos²².

60. Pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo buvo siekiama lygių galimybių ir nediskriminavimo politikos tikslų – Nediskriminavimo skatinimo 2017–2020 m. veiksmų planas. Kai kurie jo veiksmai susiję su tautinėmis mažumomis. Pavyzdžiui, buvo organizuojami mokymai tiek dėl lietuvių kalbos mokymo stiprinimo tautinių mažumų mokyklose, tiek baltarusių, lenkų ir rusų kalbomis dėstantiems mokytojams. 2020 m. patvirtintas Nediskriminavimo skatinimo 2021–2023 metų veiksmų planas, kuriame taip pat numatytos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų diskriminacijos (neapykantos kalbos, neapykantos nusikaltimų) prevencijos ir kovos su ja priemonės²³. Dėl papildomų priemonių, kurių valdžios institucijos ėmėsi siekdamos skatinti visapusišką ir veiksmingą tautinėms mažumoms ir tautinei daugumai priklausančių asmenų lygybę ekonominiame, socialiniame, politiniame ir kultūriniame gyvenime, Patariamasis komitetas atkreipia dėmesį į jo nuomonėje dėl 5 ir 15 straipsnių pateiktą įvertinimą.

61. Lietuvoje tautinių mažumų teisėmis rūpinasi trys ombudsmeno institucijos: Lygių galimybių kontrolierius, Seimo kontrolierius ir Vaiko teisių apsaugos kontrolierius. Nors per stebėsenos laikotarpį šių institucijų biudžetas dėl infliacijos buvo padidintas, nė viena iš jų negavo pakankamo finansavimo, kad galėtų didinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų informuotumą apie savo įgaliojimus²⁴.

²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtina asmenų lygybė ir draudimas varžyti žmogaus teises ar teikti jam privilegijas dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 83.

²² Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

²³ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 53–54, 62–63.

²⁴ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai iš valstybės biudžeto skiriami metiniai asignavimai padidėjo nuo 506 000 eurų

62. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ir Seimo kontrolieriaus įstaigos atstovai vizito metu Patariamąjį komitetą informavo, kad tik nedidelė dalis jų gaunamų skundų yra susiję su tautybės ar kalbos klausimais, nes tautinėms mažumoms priklausantys asmenys yra menkai informuoti apie šias institucijas. Jų nuomone, joms turėtų būti skiriami atitinkami ištekliai, kad būtų finansuojamos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų informuotumo didinimo ir pagalbos jiems užtikrinimo priemonės. Atrodo, kad jau šiuo metu skundus galima pateikti ir tautinių mažumų kalbomis – visų pirma rusų ir lenkų, nors tai ir nėra konkrečiai skatinama.

63. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad lygybės institucijoms ir ombudsmeno įstaigoms itin svarbu pasiekti tautinėms mažumoms priklausančius asmenis, be kita ko, didinant jų informuotumą, taip pat ir tautinių mažumų kalbomis.

64. Patariamasis komitetas vertina tai, kad valdžios institucijos įtraukė su tautinėms mažumoms susijusias priemones į 2017–2020 m. ir 2021–2023 m. nediskriminavimo skatinimo veiksmų planus. Patariamasis komitetas mano, kad valdžios institucijos į būsimus veiksmų planus turėtų įtraukti priemones, kuriomis siekiama įgyvendinti Pagrindų konvenciją ir susijusias stebėsenos rekomendacijas. Prisidėdamos prie priemonių, kuriomis siekiama visiškos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų lygybės, įgyvendinimo, valdžios institucijos lygybės institucijoms ir kontrolierių įstaigoms turi skirti asignavimus, sudarančius sąlygas didinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų informuotumą apie savo įgaliojimus, vykdyti informavimo veiklą ir teikti tautinėms mažumoms pagalbą, taip pat skatinti žodinius ir rašytinius prašymus ar skundus teikti tautinių mažumų kalbomis ir šiomis kalbomis teikti atsakymus bei pagalbą.

65. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas lygybės institucijoms ir kontrolierių įstaigoms skirti papildomų išteklių, kurie sudarytų joms sąlygas apie save informuoti tautinėms mažumoms priklausančius asmenis, taip pat teikti šiems asmenims pagalbą, taip pat ir jų tautinių mažumų kalbomis, kad jie galėtų veiksmingai

pasinaudoti esamomis teisių gynimo priemonėmis.

Tautinių mažumų kultūrų ir tapatybės skatinimas (5 straipsnis)

66. Kultūros įstaigos (pvz., bibliotekos, kultūros centrai, muziejai), kurių steigėjai yra valstybės ar vietos valdžios institucijos, ilgalaikį pagrindinį finansavimą (taip pat, pvz., personalą ir komunalines paslaugas) gauna iš valstybės ar savivaldybių biudžetų. Vadovaujantis galiojančiomis teisinėmis nuostatomis, asociacijų, taip pat ir tautinių mažumų asociacijų, kultūrinei veiklai parama skiriama remiantis metiniais asignavimais (sausio–gruodžio mėn.). Pasak valdžios institucijų, kad tokios organizacijos galėtų teikti paraiškas daugiamečiams projektams, turėtų būti pakeistas Biudžeto sandaros įstatymas²⁵.

67. Kelios institucijos (pvz., muziejai, bibliotekos, kultūros centras, mokslinių tyrimų centras) vykdo žydų tautinės mažumos kultūros ir tapatybės (istorijos, tradicijų, kultūros, įskaitant architektūrą, paveldą, meną, religiją) sklaidą, rinkdamos, eksponuodamos ir skelbdamos kultūros kūrinius. Karaimų tautinės mažumos istorija ir kultūra taip pat išsamiai pristatoma Trakų muziejuje. Kitų tautinių mažumų kultūrų aspektai pristatomi kai kuriose kultūros įstaigose, pavyzdžiui, tautinių mažumų kultūrai atstovaujantiems rašytojams skirtose įstaigose (baltarusiui Jakubui Kolasui, vokiečiui Tomui Manui, lenkui Česlovui Milošui)²⁶.

68. Nacionalinės valdžios institucijos, Lietuvos kultūros taryba ir savivaldybės bendrai finansuoja įvairių tautinių mažumų organizacijų projektus, kuriais skatinama jų kultūra, tradicijos ir paveldas (pvz., renginius, leidybą). Valdžios institucijos taip pat remia tautinių mažumų kultūrų sklaidą žiniasklaidoje (pvz., straipsnius spaudoje ir internete, radijo ir televizijos laidas)²⁷.

69. Kultūros paveldo objektų tvarkybos darbai (tyrimai, paveldosauga, restauravimas, projektavimas) valdžios institucijų gali būti finansuojami Paveldotvarkos programos lėšomis. Vertinant paraiškas finansavimui gauti, tautinių mažumų ir (arba) tradicinių religinių bendruomenių objektai laikomi vienais iš prioritetinių. Tačiau objektų rekonstrukcija negali būti finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, skirtų paveldosaugai²⁸.

(2018 m.) iki 566 000 EUR (2023 m.). Projektinėms veikloms buvo naudojamos ES ir bendras valstybės finansavimas. Seimo kontrolieriaus tarnybos įprastas biudžetas (valstybės biudžeto asignavimai) padidėjo nuo maždaug 1,1 mln. eurų (2018 m.) iki 1,4 mln. eurų (2023 m.). Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos įprastinis (valstybės biudžeto asignavimai) ir papildomos veiklos (ne valstybės asignavimai, įskaitant ES lėšas) biudžetas išaugo nuo 504 000 eurų (2018 m.) iki 753 000 eurų (2023 m.). Taip pat žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 51–52, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

²⁵ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 68, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

²⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 124, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

²⁷ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 35–36, 117–118, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

²⁸ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

70. Atmintinų dienų įstatyme įrašytos ir tautinėms mažumoms svarbios datos, pavyzdžiui, viešai minima Lietuvių tautinių bendrijų diena (gegužės 21 d.). Be to, Seimas 2020-uosius metus paskelbė Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais, 2021-uosius – Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metais, o 2022-uosius – Lietuvos karaimų metais. Kiekvienais paminėjimui skirtais metais vyko renginiai (kultūros renginiai, dokumentiniai filmai, televizijos ir radijo laidos, parodos, leidiniai), skirti šių tautinių mažumų indėliui į Lietuvos valstybės kūrimą, jos istoriją ir kultūrą pažymėti²⁹.

71. Į tautinių mažumų paveldą atsižvelgiama ir turizmo srityje. Visoje Lietuvoje sistemingai vykdoma žydų kultūros sklaida. Kai kurių savivaldybių turizmo informacijos centruose akcentuojamas ir kitų tautinių mažumų vietinis paveldas, ypač Vilniuje (lenkų, vokiečių ir vengrų paveldas), Trakuose (karaimų paveldas) ir Klaipėdoje (vokiečių paveldas). Kaunas pristatomas kaip istoriškai daugiakultūris miestas. Kai kuriais atvejais užrašuose prie objektų ar apie juos pateikiamoje informacijoje vartojamos tautinių mažumų kalbos. Tokia praktika priklauso nuo objekto valdytojo, tautinės mažumos ir (arba) lankytojų, mokančių skaityti ta kalba, skaičiaus³⁰.

72. Patariamąjį komiteto vizito metu kelių tautinių mažumų atstovai atkreipė dėmesį į tai, jog dėl išimtinai projektinio (vienkartinės, ne ilgiau kaip vienus metus trunkančios veiklos) jų kultūrinės veiklos finansavimo neįmanoma organizuoti reguliarios veiklos. Be to, pašnekovų nuomone, tautinių mažumų kultūros paveldo objektų valstybinis finansavimas yra nepakankamas, o kultūros įstaigose, pavyzdžiui, muziejuose, būtina platesniu mastu vartoti tautinių mažumų kalbas. Patariamajam komitetui pateiktame rašte karaimų tautinės mažumos atstovai pažymėjo, kad Lietuvos karaimų metai padidino šios tautinės mažumos žinomumą. Jie taip pat teigiamai vertino valdžios institucijų paramą karaimų maldos namų Trakuose ir Vilniuje remontui, tačiau kritikavo Trakų rajono savivaldybę už tai, kad istoriniame kvartale vykdė statybos darbus neatsižvelgdama į tradicinį karaimų stilių.

73. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad kultūros įstaigos, tautinėms mažumoms skirtos veiklos ir jų finansavimas turėtų veiksmingai sudaryti sąlygas, būtinas tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims puoselėti savo kultūrą, taip pat kalbas, tradicijas ir paveldą. Skiriant finansavimą tik projektų pagrindu, jokios tautinės mažumos neturi galimybės reguliariai ir tvariai puoselėti savo tautinių mažumų kultūros. Be to, siekiant išsaugoti su tautinėmis

mažumomis susijusį kultūros paveldą (pvz., architektūrą), būtina parengti jo aprašą ir jo priežiūrai ar rekonstrukcijai skirti specialų finansavimą, taip pat ir privatiems paveldo objektų savininkams. Tokia politika taip pat turi teigiamą poveikį informuotumo apie tautinių mažumų istoriją ir kultūrą didinimui bei kultūriniam turizmui (žr. nuomonę dėl 5 ir 6 straipsnių).

74. Dėl finansavimo Patariamasis komitetas pažymi, kad Lietuvos žydų ir karaimų tautinėms mažumoms skirtos kultūros įstaigos, kurių steigėjos yra valstybės ar vietos valdžios institucijos ir kurios gauna ilgalaikį pagrindinį finansavimą, atitinkamoms tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims užtikrina stabilias sąlygas jų kultūrai, tradicijoms ir paveldui puoselėti. Tačiau projektiniu finansavimu, jei jis patvirtinamas, ilgalaikės veiklos nėra remiamos ir paprastai nebūna sukuriamos kultūros struktūros (įstaigos ar objektai), skirtos nuolatiniam tautinių mažumų kultūros puoselėjimui. Taigi vien tik projektinis finansavimas nesukuria pakankamo ir tvaraus pagrindo Pagrindų konvencijos 5 straipsniui įgyvendinti. Pasak tautinių mažumų atstovų, atitinkamai tautinei mažumai organizuojamų kultūrinių veiklų skaičių ir apimtį taip pat riboja daugelio asociacijų jaučiamas žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumas.

75. Šiomis aplinkybėmis Patariamasis komitetas taip pat remiasi Pagrindų konvencijos 4 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią valstybės, šios Konvencijos Šalys, įsipareigoja visose kultūrinio gyvenimo srityse skatinti visapusišką ir veiksmingą tautinei mažumai ir jai priklausančių asmenų lygybę, taip pat tinkamai atsižvelgti į tautinėms mažumoms priklausančių asmenų sąlygas. Kadangi tautinės daugumos gyventojų kultūros sklaidą vykdančios kultūros įstaigos gauna ilgalaikį pagrindinį finansavimą, tai turėtų būti taikoma ir visoms tautinėms mažumoms. Valdžios institucijoms vykdant aktyvią tautinių mažumų kultūrų sklaidą (skiriant ilgalaikį pagrindinį finansavimą), būtų deramai atsižvelgiama į tautinių mažumų „konkrečias sąlygas“, ypač į ribotus jų asociacijų pajėgumus.

76. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad žydų ir karaimų mažumų kultūros sklaida vyksta per įvairias institucijas. Tačiau jis pažymi, kad kitos tautinės mažumos neturi institucijų, kurios su jų kultūra susijusius klausimus spręstų visapusiškai ir neapsiribotų tik konkrečiais aspektais (pvz., institucijos, skirtos rašytojams). Patariamąjį komiteto nuomone, būtų naudinga, jei nacionalinės ir atitinkamos vietos valdžios institucijos teiktų pagalbą, taip pat ir ilgalaikį finansavimą institucinių struktūrų, skirtų konkrečioms kiekvienos tautinės mažumos reikmėms,

²⁹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 72–73, 113–114.

³⁰ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamąjį komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

kūrimui. Tai sudarytų joms galimybę organizuoti kultūrinę veiklą, rinkti, pristatyti ir skelbti tos tautinės mažumos ir su ja susijusių asmenų, taip pat ir moterų, kultūros kūrinius. Be to, tose vietovėse ar regionuose, kuriuose jaučiama tam tikros tautinės mažumos kultūros įtaka, tautinės daugumos kultūros įstaigos, kurios nėra skirtos atitinkamai tautinei mažumai (pavyzdžiui, muziejai, žiniasklaida ir kultūros centrai, kinas), turėtų į savo darbus (pavyzdžiui, muziejų rinkinius) įtraukti pakankamai vietinės tautinės mažumos kultūros ir vartoti atitinkamos tautinės mažumos kalbą (pavyzdžiui, interneto svetainėse, aiškinamuosiuose tekstuose ir muziejų audiogiduose). Tautinių mažumų kultūrų integravimas į bendrųjų kultūros įstaigų veiklą turėtų teigiamos įtakos su tautinėmis mažumomis susijusios kultūrinės veiklos apimtims, tvarumui, ekonominiam pagrindimui ir aprėpčiai. Tai skatintų ir kultūrų tarpusavio supratimą, siekiant didinti tautinių mažumų pripažinimą plačiojoje visuomenėje ir kurti aplinką, kurioje tautinėms mažumoms priklausantys asmenys jaustųsi priimami kaip neatsiejama ir vertinama visuomenės dalis.

77. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad nacionalinės valdžios institucijos remia su tautinių mažumų kultūros paveldu susijusių architektūros objektų išsaugojimą. Kad šis darbas turėtų dar didesnės įtakos, valdžios institucijos turėtų parengti su tautinėmis mažumomis susijusių kultūros paveldo objektų aprašą ir skirti finansavimą (taip pat ir privatiems savininkams) objektų rekonstrukcijai. Tautinių mažumų atstovai turėtų dalyvauti priimant sprendimus dėl su jų paveldu susijusių kultūros objektų priežiūros.

78. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad Seimas atitinkamus metus paskelbė minėtinais žydu, karaimų ir totorių tautinių mažumų metais, ir mano, kad tai – originalus būdas atkreipti į jas dėmesį Lietuvoje. Patariamojo komiteto nuomone, šią praktiką reikėtų tęsti ir kitų tautinių mažumų atžvilgiu.

79. Patariamasis komitetas su pasitenkinimu pažymi tai, kad tautinių mažumų paveldas akcentuojamas vietos turizme. Apie atitinkamus paveldo objektus tautinių mažumų kalbomis pateikiama informacija didina ne tik užsienio lankytojų, bet ir Lietuvos gyventojų daugumai priklausančių asmenų ir pačių tautinių mažumų informuotumą apie tautines mažumas. Šios priemonės turėtų būti įgyvendinamos konsultuojantis su tautinėms mažumoms priklausančiais asmenimis.

80. Galiausiai Patariamasis komitetas pažymi, kad Lietuva dar nėra pasirašiusi ir ratifikavusi Europos regioninių ar tautinių mažumų kalbų chartijos, nors galimybė tapti Kalbos chartijos šalimi buvo svarstyta dar 2013 metais³¹. Patariamasis komitetas mano, kad buvimas Kalbos chartijos šalimi padėtų Lietuvai toliau plėtoti su tautinių mažumų kalbų vartojimu susijusius teisės aktus, politiką ir praktiką bei įgyvendinti keletą Pagrindų konvencijos straipsnių.

81. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas padėti kiekvienai tautinei mažumai sukurti tvarią kultūrinės veiklos struktūrą, atitinkančią jos poreikius ir sudarančią sąlygas, įskaitant ilgalaikį finansavimą, organizuoti kultūrinę veiklą, rinkti, pristatyti ir skelbti tos tautinės mažumos ir su ja susijusių asmenų, įskaitant moteris, kultūros kūrinius.

82. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas pasirašyti ir ratifikuoti Europos regioninių arba mažumų kalbų chartiją, kad mažumų kultūros ir kalbos taptų Lietuvos kultūros paveldo ir kultūrinės įvairovės dalimi.

83. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas toliau išnaudoti teigiamą turizmo potencialą mažumų kultūroms ir kalboms puoselėti konsultuojantis su tautinėms mažumoms priklausančiais asmenimis.

Tarpkultūrinis dialogas ir abipusė pagarba (6 straipsnis)

84. Skatinant tarpkultūrinį dialogą švietimo srityje, mokyklose buvo pristatyta kilnojamoji paroda „Lietuvą kūrėme kartu“. Joje atspindėta informacija apie tautinių mažumų ir joms priklausančių asmenų istoriją bei jų indėlį į Lietuvos valstybės kūrimą. Pedagoginiams darbuotojams buvo rengiami tarpkultūrinio mokymosi, socialinės įtraukties ir romų istorijos seminarai (žr. nuomonę dėl 12 straipsnio)³².

85. Kultūros srityje valdžios institucijos 2019 metais patvirtino Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepciją³³. Koncepcijoje tautinių mažumų istoriją siekiama pristatyti kaip kultūriškai, konfesiškai ir kalbiškai svarbią integralios Lietuvos tapatybės dalį ir sudaryti sąlygas ją veiksmingai pristatyti

³¹ Europos regioninių ir tautinių mažumų kalbų chartijos taikymas – [Europos Tarybos generalinio sekretoriaus dveju metu ataskaita Parlamentinei asamblėjai](#), Doc. 13436, 3.2.3 dalis.

³² Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 16, 24–25.

³³ [Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepcija](#).

visuomenei. Susijusiame veiksmų plane³⁴ numatyta veikla, kurią turi įgyvendinti nacionalinės ir vietos institucijos bei tautinių mažumų organizacijos. 2020 m. vyriausybė patvirtino 2021–2030 metų nacionalinį pažangos planą, kuriame numatytas su tautinėmis mažumomis susijęs tikslas. Juo remiantis, įgyvendinamos tautinių mažumų istorijai ir kultūrai skirtos kilnojamosios parodos, taip pat kultūros ir meno projektai. Valdžios institucijos sukūrė interaktyvią interneto svetainę „Pažink tautines mažumas Lietuvoje“, kurioje pateikiama informacijos apie tautinių mažumų istoriją, jų organizacijų veiklą, svarbiausias šventes ir kulinarinį paveldą³⁵. Be to, bibliotekose ir kultūros centruose pristatyta minėta kilnojamoji paroda „Lietuvą kūrėme kartu“. Nacionalinės ir vietos valdžios institucijos, bendradarbiaudamos su romų asociacijomis, reguliariai remia renginius (pvz., Tarptautinę romų dieną, Romų kalbos dieną, Romų muzikos festivalį), kuriais didinamas daugumos gyventojų informuotumas apie romų kalbą, papročius ir istoriją (taip pat žr. nuomonę dėl 5 ir 12 straipsnių)³⁶.

86. Kalbant apie žiniasklaidą, Lietuvos nacionalinė televizija kartais transliuoja dokumentinius filmus apie tautines mažumas. Tautinių mažumų departamentas kasmet skiria žurnalistams premiją „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“. Valdžios institucijos taip pat organizavo informavimo veiklą, kaip įveikti neigiamą visuomenės (taip pat ir medijose) požiūrį į romus ir sukurti teigiamą romų įvaizdį (žr. nuomonę dėl 9 straipsnio)³⁷.

87. Vertinant visuomenės požiūrį į skirtingoms etninėms grupėms priklausančius asmenis, remiantis 2022 metais paskelbtais duomenimis, Lietuvos gyventojai palankiausiai vertina lenkus, gruzinus ir ukrainiečius. Požiūris į ukrainiečius gerokai pagerėjo (64 proc.), ir 80 proc. apklaustųjų sutiko, kad Lietuva turėtų priimti pabėgėlius iš Ukrainos. Tačiau, kaip ir ankstesniais metais, mažiausiai pageidautina buvo romų kaimynystė (59 proc.), o 36 proc. apklaustųjų nenorėtų dirbti vienoje darbovietėje su romais. Be to, Rusijos Federacijai vykdant karinę agresiją prieš Ukrainą, reikšmingai pablogėjo požiūris į rusus. Palyginti su 2021 metais, padaugėjo apklaustųjų (nuo 6 iki

16 proc.), kurie nenorėtų gyventi šalia rusų, taip pat ir nenorinčių su jais dirbti (nuo 5 iki 14 proc.)³⁸.

88. 2024 m. paskelbtos apklausos duomenimis, nuo 2019 m. diskriminacijos atpažinimas ir supratimas apie dažniausiai diskriminuojamas visuomenės grupes išaugo. Dauguma apklaustųjų pripažino, kad labiausiai paplitusi diskriminacija, be kita ko, dėl romų etninės kilmės. Be to, dauguma nurodė, jog būtų nepatenkinti, jeigu vieną iš aukščiausių politinių pareigybių užimtų romų tautybės asmuo. Ketvirtadalis apklaustųjų nenorėtų dirbti su romų tautybės kolega, nors išreiškusiųjų tokį požiūrį gerokai sumažėjo. Nepaisant bendro neigiamo požiūrio į romus, 84 proc. respondentų teigė, kad jaustųsi patenkinti, jei jų vaikai turėtų romų tautybės bendraklasių, o 78 proc. sutiko, kad apie romų kultūrą ir istoriją turėtų būti mokoma pamokose³⁹. Patariamojo komiteto vizito metu Seimo kontrolieriaus tarnybos atstovai taip pat teigė, kad iš visų tautinių mažumų visuomenės požiūris į romus yra ypač neigiamas ir kad dėl karinės agresijos prieš Ukrainą pablogėjo visuomenės nuomonė apie rusus ir baltarusius. Rusų tautinės mažumos atstovai, su kuriais buvo kalbėtasi, kritiškai vertino tai, kad dėl karinės agresijos prieš Ukrainą buvo pervadintos kelios Lietuvos įstaigos, kurių pavadinimai siejosi su rusų kultūra, pavyzdžiui, Rusų dramos teatras (dabar vadinamas Senuoju teatru) ir Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus (dabar Markučių dvaro muziejus) Vilniaus miesto savivaldybėje⁴⁰. Totorių tautinės mažumos atstovai teigė, kad šiai mažumai priklausantys asmenys viešajame diskurse nuolat siejami su musulmonais migrantais ir su migracijos klausimais, o jie su tuo nesutinka, nes totorių tautinė mažuma yra tradicinė tautinė mažuma, kuri visiškai integravosi į Lietuvos visuomenę. Baltarusių tautinės mažumos atstovai, su kuriais buvo kalbėtasi, pasidalijo susirūpinimu, kad jų asociacijoms tenka pernelyg didelė našta dėl politinių pabėgėlių iš Baltarusijos priėmimo ir paslaugų jiems teikimo.

89. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad Pagrindų konvencijos 6 straipsnyje raginama imtis veiksmingų priemonių, kurios skatintų visų visuomenės narių abipusę pagarbą, supratimą ir bendradarbiavimą, tautinėms mažumoms

³⁴ [Veiksmų planas](#).

³⁵ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 78; [Pažink tautines mažumas Lietuvoje](#).

³⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 16, 62, 112.

³⁷ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 17–19.

³⁸ Žr. [Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus metinę ataskaitą](#), p. 10–11.

³⁹ Žr. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, [Naujausi duomenys apie diskriminaciją Lietuvoje](#), 2024 m. sausio 24 d.

⁴⁰ Žr. [Vilnius pervadina Aleksandro Puškino muziejų](#), Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos naujienų portalas, 2023 m. rugpjūčio 3 d.

priklausančių asmenų pripažinimą neatsiejama ir vertinama visuomenės dalimi, kuri, nepaisant skirtumų, veiksmingai įgyvendina lygias galimybes naudotis teisėmis ir ištekliais, taip pat naudojasi socialinės sąveikos ir integracijos galimybėmis⁴¹. Patariamasis komitetas primena Pagrindų konvencijos preambulę, kurioje teigiama, kad „pakantumo ir tarpusavio supratimo klimato sukūrimas būtinas, jog kultūros įvairovė taptų kiekvienos visuomenės turtinimu, o ne jos susiskaldymo šaltiniu ir veiksniu“. Tai turėtų atsispindėti ir būti skatinama teisės aktais ir politikos dokumentais. Atsižvelgdamas į tai, Patariamasis komitetas dar kartą pabrėžia svarbų švietimo ir kultūros vaidmenį skatinant tarpkultūrinį dialogą kaip esminę visuomenės vertybę. Be to, svarbu vengti situacijų, kuriose dvišaliai santykiai darytų neigiamą poveikį tarpkultūriniais santykiais, o tautinėms mažumoms priklausantys asmenys būtų siejami su dabartiniais ar istoriniais įvykiais kaimyninėse šalyse. Sprendimai dėl institucijų ir topografinių objektų, susijusių su tautinėmis mažumomis ir jų kultūra, pavadinimų turėtų būti priimami konsultuojantis su atitinkamų tautinių mažumų atstovais, laikantis tolerancijos ir tarpkultūrinio dialogo.

90. Patariamasis komitetas palankiai vertina priemones, kurių švietimo ir kultūros srityje valdžios institucijos ėmėsi, siekdamos tautinių mažumų istoriją, religijas, kalbas ir kultūrą, taip pat ir populiariusius aspektus (tokius kaip kulinarinis paveldas ar romų muzika) visuomenei pristatyti kaip įtraukios Lietuvos tapatybės ir integruotos visuomenės dalį. Palankiai vertintinas ir tautinių mažumų temos įtraukimas į bendrus politikos dokumentus, pavyzdžiui, Nacionalinės pažangos planą. Toks požiūris padeda užtikrinti, kad tautinių mažumų tapatybės elementai nebūtų suvokiami kaip „priklausantys“ tik tautinėms mažumoms ir joms priklausantiems asmenims. Be to, tai skatina bendrą palankų tautinių mažumų vertinimą. Šiuo požiūriu palankus lenkų suvokimas – teigiamas ženklas atsižvelgiant į tai, kad lenkų tautinė mažuma yra didžiausia tautinė mažuma Lietuvoje. Be to, teigiamai vertintina tai, kad gyventojai geriau suvokia diskriminacijos problemą.

91. Patariamasis komitetas taip pat pastebi, kad dėl Rusijos Federacijos karinės agresijos prieš Ukrainą pagerėjo požiūris į ukrainiečius, o požiūris į rusus dėl neigiamų stereotipų pablogėjo. Patariamasis komitetas mano, kad su Rusijos kultūra susijusių institucijų

pervadinimas prieštarauja požiūriui į tautinių mažumų kultūras kaip į neatskiriama Lietuvos tapatybės dalį. Rusų literatūros, teatro ar kalbos puoselėjimas Lietuvoje turėtų būti vertinamas kaip nesusijęs su Rusijos Federacijos karine agresija prieš Ukrainą, ir atitinkamos vietos ir nacionalinės valdžios institucijos neturėtų jų tapatinti. Šios pastabos *mutatis mutandis* taikomos ir baltarusių mažumai. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Patariamasis komitetas mano, kad, pasikonsultavus su atitinkamos tautinės mažumos atstovais, tai būtų galima išspręsti naudojant du pavadinimus: dabartinius pavadinimus lietuvių kalba ir ankstesnius pavadinimus rusų kalba.

92. Patariamasis komitetas taip pat pažymi, kad valdžios institucijos turi remti baltarusių tautinės mažumos asociacijas, kurios imasi priemonių politiniams pabėgėliams iš Baltarusijos integruoti, nes už tai paprastai būna atsakingos valdžios institucijos.

93. Patariamasis komitetas pastebi, kad daugumos gyventojų požiūris į romus ir toliau yra neigiamas, nors požiūris į romų vaikus pagerėjo. Nusistatymas prieš romus trukdo ne tik tarpkultūriniam dialogui, bet ir socialinei-ekonominei integracijai (žr. nuomonę dėl 15 straipsnio). Todėl sveikintina, kad valdžios institucijos ėmėsi priemonių, kuriomis skatinamas teigiamas romų įvaizdis tarp daugumos gyventojų, taip pat žiniasklaidoje, bei remiamos romų, ypač mokyklinio amžiaus vaikų, pastangos visapusiškai integruotis į visuomenę (žr. nuomonę dėl 12 straipsnio). Patariamasis komitetas mano, kad, siekiant kovoti su neigiamais visuomenės stereotipais apie romus, šias priemones būtina stiprinti.

94. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas aktyviau kovoti su stereotipais ir išankstiniu nusistatymu prieš tautinėms mažumoms priklausančius asmenis bei skatinti pagarbą bei tarpkultūrinį dialogą visoje visuomenėje.

Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas, pasikonsultavus su atitinkamų tautinių mažumų atstovais ir vadovaujantis tolerancija bei pagarba atitinkamos tautinės mažumos kultūros paveldui, dar kartą apsvarstyti būtinybę keisti anksčiau su Rusijos kultūra susijusių tautinių mažumų institucijų pavadinimus.

Apsauga nuo priešiško (6 straipsnis)

96. Baudžiamajame kodekse (169–171 ir 312 straipsniuose)⁴² įtvirtintos pagrindinės

⁴¹ Žr. ACFC teminį komentarą Nr. 4, 86–87 punktus.

⁴² Baudžiamojo kodekso XXV skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei“ atsakomybė numatyta ir už šiuos nusikaltimus: 169 straipsnis „Diskriminavimas dėl tautybės, rasės, lyties,

teisinės normos, uždraudžiančios diskriminaciją ir neapykantos tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims kurstymą. Registruotų nusikaltimų dėl „tautybės“ pagal BK 170 straipsnį („Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“) skaičius išaugo nuo penkių (21 nusikalstama veika iš viso) 2018 metais iki 21 (84 iš viso) 2022 metais. 2018 metais teismui buvo perduotos dvi nusikalstamos veikos (iš penkių iš viso), o 2022 metais – dešimt (iš 37)⁴³.

97. 2019 m. Vidaus reikalų ministerija užsakė (iš dalies ES finansuojamą) neapykantos nusikaltimų pažeidžiamų bendruomenių, įskaitant žydus, musulmonus ir romus, kokybinį tyrimą, kuriame buvo vertinamas bendruomenių pažeidžiamumo pobūdis, poveikis joms ir jų apsaugos poreikiai. Taip pat buvo atlikta baudžiamosios atsakomybės už neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą atvejų analizė. Ja remdamasi, Generalinė prokuratūra parengė Ikitaisminio tyrimo dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos atlikimo, organizavimo ir vadovavimo jam ypatumų metodines rekomendacijas⁴⁴.

98. 2020 m. valdžios institucijos sudarė darbo grupę kovos su neapykantos nusikaltimais ir neapykantos kalba veiksmingumui padidinti. Ją sudaro Vidaus reikalų ministerijos, Generalinės prokuratūros, Policijos departamento, Tautinių mažumų departamento, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, NVO ir Romų visuomenės centro atstovai. Be kita ko, darbo grupei pavesta inicijuoti priemonės, kuriomis bus stiprinami teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų bei pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimai atpažinti neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą⁴⁵. Šalies informacinę erdvę ir viešus pasisakymus seka ir į neapykantos kurstymą taip pat reaguoja Tautinių mažumų departamentas⁴⁶.

99. Nediskriminavimo skatinimo 2021–2023 metų veiksmų plane numatyta didinti sąmoningumą siekiant atpažinti ir mažinti neapykantos kalbas tautybės pagrindu, didinti policijos kursantų ir pareigūnų kompetencijas tinkamai reaguoti į neapykantos nusikaltimus, juos tirti ir užkardyti. Valdžios institucijos taip pat organizuoja policijos

pareigūnams, prokurorams ir teisėjams skirtus mokymus apie neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos poveikį, jų atpažinimą ir veiksmingo baudžiamojo persekiojimo užtikrinimą. Be to, Lietuvos policijos mokykloje įgyvendintas ES projektas dėl veiksmingo atsako į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą. 2020 metais surengtos policijos pareigūnų, prokurorų ir neapykantos nusikaltimų pažeidžiamų bendruomenių atstovų apskritojo stalo diskusijos dėl tautinių mažumų poreikių, susijusių su teisėsaugos pareigūnų darbu. Tuo remiantis, teisėsaugos pareigūnams parengtas bendradarbiavimo su tokiomis bendruomenėmis vadovas⁴⁷.

100. Skundų Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindu skaičius išaugo (20 skundų 2018 ir 2019 metais; 18 – 2020 metais; 29 – 2021 metais; 30 – 2022 metais)⁴⁸. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba nusistatymo prieš asmenis ar grupes, be kita ko, dėl jų rasės, tautybės, kalbos, kilmės ar religijos, atvejus gali tirti savo iniciatyva arba gavusi nukentėjusiųjų, aktyvistų ar visuomeninių organizacijų skundus ir gali nurodyti žiniasklaidos priemonėms vengti nepagrįsto neigiamo nusistatymo prieš tokius asmenis. Peržiūros laikotarpiu tarnyba ėmėsi priemonių, skatinančių pranešti apie neapykantos kalbą internete, ir visoje šalyje vykdė informacinę kampaniją, kuria buvo siekiama padėti žmonėms atpažinti neapykantos kalbą, atskirti ją nuo saviraiškos laisvės ir apie tokius atvejus pranešti valdžios institucijoms. Buvo rengiami seminarai, skirti su pažeidžiamomis grupėmis dirbantiems asmenims (pvz., socialiniams darbuotojams). Tarnyba taip pat parengė straipsnių lenkų ir rusų kalbomis apie, pavyzdžiui, neapykantos kalbą prieš tautines mažumas ir joms priklausančius asmenis⁴⁹. Patariamąjį komiteto vizito metu Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba nurodė, kad rusai nuo neapykantos kalbos daugiausia nukentė medijose.

101. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad valstybės, šios Konvencijos Šalys, privalo imtis reikiamų priemonių apsaugoti asmenis, kuriems gali būti grasinama arba grėsti diskriminacija, priešiškus ar smurtas arba neapykantos kalba dėl jų etninio, kultūrinio,

kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės“; 170 straipsnis „Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“. 312 straipsnio 2 dalyje numatyta atsakomybė už kapo ar kitos viešosios pagarbos vietos išniekinimą dėl rasinių, nacionalinių ar religinių motyvų.

⁴³ Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenys. Šiek tiek kitokius neapykantos nusikaltimų duomenis Lietuva pateikė Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biurui (ODIHR).

⁴⁴ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 19–20.

⁴⁵ Žr. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra: *Pažangi praktika – Darbo grupė veiksmingam atsakui į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą Lietuvoje*.

⁴⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 15, 23.

⁴⁷ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 20, 23, 62–63.

⁴⁸ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 83–86; [Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2022 metų veiklos ataskaita](#), p. 28; [Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2021 metų veiklos ataskaita](#), p. 36.

⁴⁹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 21–22.

kalbinio ar religinio savitumo. Valstybės privalo imtis visų būtinų prevencinių priemonių, taip pat užtikrinti, kad įtariamų neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos atvejai būtų veiksmingai iširti. Patariamasis komitetas taip pat pabrėžia, kad teisėsaugos pareigūnai turėtų būti tinkamai parengti užtikrinti, kad išpuoliai ir diskriminacija dėl rasinių ar etninių motyvų būtų nustatomi, apie juos būtų pranešama ir jie būtų tinkamai tiriami bei baudžiami tikslinėmis, specialiomis ir operatyviomis priemonėmis⁵⁰. Neatsiejama kovos su neapykantos kalba strategijų dalis turėtų būti priemonės pasitikėjimui tarp tautinėms mažumoms priklausančių asmenų, atitinkamų institucijų ir visos visuomenės stiprinti, taip pat žinių apie tautines mažumas sklaida ir informuotumo didinimas.

102. Patariamasis komitetas palankiai vertina valdžios institucijų visapusišką požiūrį formuojant politikos principus, skirtus kovai su neapykantos nusikaltimais ir neapykantos kalba. Įsteigta speciali darbo grupė, kurią sudaro valdžios institucijų, taip pat Tautinių mažumų departamento, policijos, teismų, lygybės institucijų ir pilietinės visuomenės atstovai. Politikos priemonės įgyvendinamos remiantis tyrimais, atliktais konsultuojantis su tautinių mažumų atstovais. Be to, teisėsaugos institucijoms buvo rengiami mokymai neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos klausimais, imtasi priemonių didinant neapykantos nusikaltimų riziką patiriančių grupių ir bendruomenių bei su jomis susijusių asmenų ir policijos tarpusavio pasitikėjimą. Naujos ikiteisminio tyrimo metodinės rekomendacijos padeda geriau nustatyti įtariamus diskriminacijos ir priešiško dël tautybės motyvų atvejus bei taikyti sankcijas.

103. Patariamasis komitetas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad užregistruotų nusikaltimų, susijusių su „tautybe“ pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį, skaičius išaugo keturis kartus, o teismui perduotų nusikaltimų skaičius nuo 2018 m. iki 2022 m. padidėjo penkis kartus. Šį padidėjimą iš dalies gali lemti valdžios institucijų vykdytas sąmoningumo didinimas. Nepaisant to, Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnybos duomenimis, Rusijos Federacijai vykdant karinę agresiją Ukrainoje ir į Lietuvą atvykus pabėgėliams iš Ukrainos, įsiplieskė prieš Lietuvos rusų mažumai priklausančių asmenis nukreiptos neapykantos kalbos. Dël to, Patariamojo komiteto nuomone, būtina tęsti ir stiprinti kovą su neapykantos nusikaltimais, taip pat vykdyti teisėsaugos pareigūnų ir teismų sistemos atstovų mokymą bei vertinti šių priemonių veiksmingumą artimiausiu laikotarpiu. Be to, reikėtų užtikrinti, kad apie esamas teisinės gynybos nuo diskriminacijos, priešiško ar smurto dël tautybės priemones būtų plačiai informuojama visuomenė, ypač didžiausią tokio elgesio riziką patiriančios

bendruomenės ir su jomis susiję asmenys. Be to, romų ir policijos santykiuose skatintinas romų tarpininkų, kurių mokymus remia valdžios institucijos, vaidmuo.

104. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas tęsti ir stiprinti pastangas kovojant su grasinimais ar diskriminacijos, priešiško arba smurto dël etninės priklausomybės išraiškomis, užkirsti jiems kelią ir užtikrinti, kad įtariamieji atvejai būtų skubiai ir veiksmingai išnagrinėti, o prireikus būtų atliktas tyrimas ir atsakingi asmenys būtų patraukti baudžiamajon atsakomybėn.

Transliuojamoji, skaitmeninė ir spausdintinė žiniasklaida tautinių mažumų kalbomis (9 straipsnis)

105. Nacionalinio radijo ir televizijos įstatyme (5 straipsnio 9 dalis) reikalaujama, kad visuomeninis transliuotojas LRT tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims rengtų televizijos ir radijo programas bei interneto svetainių turinį. 2023 m. Seimas priėmė Visuomenės informavimo įstatymo pataisą, pagal kurią buvo įsteigtas Medijų rėmimo fondas, kuris apima ir medijas tautinių mažumų kalbomis⁵¹.

106. Visuomeninėse žiniasklaidos priemonėse tautinių mažumų kalba transliuojamos šešios televizijos programos, t. y. po vieną programą baltarusių (26 min. per savaitę), lenkų (26 min. per savaitę) ir jidiš (26 min. per savaitę) kalbomis ir trys programos rusų kalba (dvi 15 min. trukmės programos per dieną, viena 26 min. trukmės savaitinė programa). Be to, tautinių mažumų kalbomis transliuojamos penkios radijo programos: baltarusių (30 min. programa kas dvi savaites), lenkų (30 min. programa kiekvieną dieną), rusų (25 min. programa kiekvieną dieną), ukrainiečių (30 min. savaitinė programa) ir jidiš / rusų (30 min. programa kas dvi savaites) kalbomis. LRT portale taip pat visas naujienų turinys pateikiamas trimis tautinių mažumų kalbomis (lenkų, rusų ir ukrainiečių)⁵².

107. Kai kuriomis tautinių mažumų kalbomis transliuoja ir Lietuvos privatūs transliuotojai. Laidas tautinių mažumų kalbomis rodo penki televizijos kanalai: baltarusių kalba (vienas kanalas – 16 val. per savaitę), lenkų kalba (du kanalai – atitinkamai 121 ir 16 val. per savaitę) ir rusų kalba (du internetiniai kanalai). Taip pat tautinių mažumų kalbomis transliuoja penkios radijo stotys: baltarusių kalba (viena stotis – 15 val. per savaitę), lenkų kalba (dvi stotys – daugiau nei 15 val. per savaitę) ir rusų kalba (dvi stotys – atitinkamai 7 ir 6 val. per savaitę). Minėtos visuomeninės ir privačios laidos yra prieinamos visoje Lietuvoje (taip pat ir internetu), siūlo įvairų turinį (pvz., žinias, pramogas) ir yra skirtos įvairioms amžiaus grupėms⁵³.

108. Projektams, susijusiems su žiniasklaida

⁵⁰ Žr. ACFC teminį komentarą Nr. 4, 56 punktą.

⁵¹ Žr. Penktąją valstybės ataskaitą, p. 92, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁵² Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

⁵³ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimyną pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

tautinių mažumų kalbomis arba informavimu (lietuvių kalba) apie tautines mažumas, valdžios institucijos skyrė finansavimą. Pavyzdžiui, finansavimas skirtas naujienų leidiniui baltarusių kalba, radijo laidai rusų kalba ir medijų projektui, susijusiam su karimų tautine mažuma. Be to, per palydovinę televiziją yra retransliuojami ir nemokamai prieinami nemažai televizijos kanalų tautinių mažumų kalbomis iš užsienio (ypač Lenkijos ir Rusijos Federacijos). Kalbant apie spausdintinę žiniasklaidą, trys laikraščiai leidžiami lenkų kalba, o trylika – rusų kalba⁵⁴.

109. Patariamojo komiteto vizito metu skirtingų nedidelių tautinių mažumų atstovai išreiškė norą dalyvauti transliuojamoje žiniasklaidoje: rengiant transliacijas jų kalba arba joms skirtas programos. Lenkų tautinės mažumos atstovai teigė, kad pastaraisiais metais lenkų kalba transliuojamų programų trukmė buvo sutrumpinta ir kad tautinių mažumų žiniasklaidai apskritai skiriamas nepakankamas finansavimas.

110. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad transliuojamosios, spausdintinės ir skaitmeninės žiniasklaidos prieinamumas tautinėms mažumoms ir tautinių mažumų kalbomis yra labai svarbus įvairiais aspektais. Galimybė tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims gauti informaciją jų kalba yra lygiateisio ir veiksmingo dalyvavimo viešajame, ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime prielaida. Tautinių mažumų žiniasklaida didina tautinių mažumų matomumą ir informuotumą, taip pat tautinių mažumų kalbų, kaip aktyvios bendravimo visuomenėje priemonės, prestižą. Šie aspektai taip pat skatina tautinėms mažumoms priklausančius asmenis save joms priskirti ir vartoti tautinės mažumos kalbą kasdieniame gyvenime. Tam, kad būtų pasiektos visos tautinės mažumos, žiniasklaida tautinių mažumų kalbomis turėtų apimti įvairių žanrų turinį (pvz., vietines ir nacionalines naujienas, pramogas, kultūrą) ir būti skirta įvairioms kartoms. Tokių laidų reguliarumas ir trukmė bei spausdintinės ar skaitmeninės žiniasklaidos tautinių mažumų kalbomis išleidimo dažnumas turėtų būti pakankamas, kad minėti tikslai būtų pasiekti ir būtų prisidėta prie tautinės mažumos kalbos puoselėjimo. Skaitmeninės ir socialinės žiniasklaidos priemonėmis audiovizualinė produkcija ir laikraščių turinys tautinių mažumų kalbomis bet kokiomis transliavimo valandomis gali būti pasiekiamas mažesnėmis sąnaudomis, nei naudojant tradicinę (taip pat ir spausdintinę) žiniasklaidą⁵⁵.

111. Patariamasis komitetas pažymi, kad Lietuvoje tautinėms mažumoms priklausantys asmenys gali laisvai gauti ir perduoti informaciją tautinių mažumų kalbomis, taip pat iš užsienio, ir nepatiria jokių 9 straipsnio 1 dalyje numatytos

pažiūrų laisvės apribojimų. Patariamasis komitetas taip pat pastebi, kad lenkų ir rusų tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims yra prieinamos įvairios televizijos (ypač privačios) ir mažesniu mastu radijo laidos. Baltarusių tautinei mažumai priklausantiems asmenims užtikrinama pagrindinė televizijos ir radijo laidų pasiūla baltarusių kalba. Patariamasis komitetas palankiai vertina jidiš kalbos vartojimą radijo ir televizijos programose – tai pagirtina. Tačiau ukrainiečių tautinei mažumai priklausančių asmenų kalba yra tik viena valstybinė ribotos trukmės radijo programa. Tai, kad visos minėtos laidos gali būti priimanos visoje šalyje, yra įvairaus turinio ir skirtos įvairioms amžiaus grupėms, užtikrina jų pasiekiamumą visoms atitinkamoms tautinėms mažumoms ir padeda joms priklausantiems asmenims dalyvauti visuomenės gyvenime. Apskritai laidų tautinių mažumų kalbomis pasiūla privačiose medijose yra labiau išplėta nei valstybinėse.

112. Tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims netrukdoma kurti ir naudoti spaudinius, kaip numatyta 9 straipsnio 3 dalyje. Vis dėlto, laikraščius savo kalbomis turi tik lenkų ir rusų tautinėms mažumoms priklausantys asmenys.

113. Kai kurioms tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims 9 straipsnio 4 dalyje numatyta prieiga prie žiniasklaidos užtikrinama valdžios institucijų teikiama finansine parama. Drauge Patariamasis komitetas pažymi, kad nedidelių tautinių mažumų kalbomis nėra jokių televizijos ar radijo laidų, taip pat nėra pakankamai dažnai leidžiamų spaudinių. Be to, trūksta vietos lygmeniu kuriamo su nedidelėmis tautinėmis mažumomis susijusio turinio. Patariamojo komiteto nuomone, siekdamas išvengti diskriminacijos užtikrinant prieigą prie žiniasklaidos (9 straipsnio 1 dalis), valdžios institucijos turėtų įgyvendinti naujas (ypač finansines) priemones, kuriomis atitinkamoms tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims būtų sudarytos lengvesnės galimybės naudotis žiniasklaida, taip pat turėtų teikti paramą kuriant jų pačių žiniasklaidos priemones ir jomis naudojantis. Tuo taip pat būtų skatinama tolerancija ir remiamas kultūrinis pliuralizmas. Skaičiumi mažesnėms tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisę naudotis žiniasklaida papildomai gali užtikrinti skaitmeninės ir socialinės medijos.

114. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas imtis visų būtinų priemonių, įskaitant finansines ir teises, kad visoms tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims būtų užtikrinta galimybė naudotis valstybine ir privačia transliuojamąja ir skaitmenine žiniasklaida bei spauda tautinių mažumų kalbomis. Šios

⁵⁴ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 89–90, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁵⁵ Taip pat žr. [ACFC teminį komentara Nr. 3](#), 40–41 punktus; [ACFC teminį komentara Nr. 4](#), 69 punktą.

priemonės taip pat turėtų apimti didesnę jų nušvietimą pagrindinėje žiniasklaidoje ir paramą jiems steigiant savo žiniasklaidos kanalus.

Tautinių mažumų kalbų vartojimas administracinės valdžios ir teisminėse institucijose (10 straipsnis)

115. Žodinio tautinių mažumų kalbų vartojimo bendraujant su administracinės valdžios institucijomis klausimu Viešojo administravimo įstatymo įgyvendinimo taisyklėse⁵⁶ yra numatyta, kad prašymas žodžiu gali būti pateikiamas kita nei lietuvių kalba, jei tą kalbą supranta jį nagrinėjantis valstybės tarnautojas. Jeigu pareiškėjas nemoka lietuvių kalbos, o institucijoje nėra valstybės tarnautojo, suprantančio kalbą, kuria pareiškėjas kreipiasi, turi dalyvauti vertėjas žodžiu, kurį pareiškėjas kviečia savo iniciatyva ir savo lėšomis, jeigu institucija nenusprendžia kitaip (12 punktas)⁵⁷.

116. Dėl rašytinio tautinių mažumų kalbų vartojimo santykiuose su administracinės valdžios institucijomis taisyklių 13.1 punkte numatyta, kad prašymas raštu turi būti pateiktas lietuvių kalba arba prie jo turi būti pridėtas vertimas į lietuvių kalbą (patvirtintas Notariato įstatymo nustatyta tvarka). Pagal taisyklių 15 punktą, vertimo nereikalaujama, jei institucijos vadovas pasinaudojo teise nustatyti kitas kalbas, kuriomis gali būti priimami rašytiniai prašymai⁵⁸. Iki šiol 26⁵⁹ savivaldybėse nuspręsta rašytinius prašymus priimti rusų kalba, šešiose – lenkų, dviejose – vokiečių ir ukrainiečių kalbomis. Aštuonios savivaldybės rašytinius prašymus priima bet kuria kalba⁶⁰. Švenčionių rajono savivaldybės institucijos, priėmusios reikiamą tvarką dėl lenkų ir rusų kalbų, Patariamojo komiteto vizito metu patvirtino, kad į tomis kalbomis pateiktus prašymus taip pat atsakoma šiomis kalbomis. Vietos ir nacionalinės valdžios institucijų atstovai Patariamajam komitetui teigė, kad savivaldybės pačios gali nuspręsti, ar tuo klausimu priimti atitinkamą tvarką ir kokioms kalboms ją taikyti. Nepriklausomai nuo taikomos tvarkos, 18 savivaldybių yra išvertusios dalis savo interneto svetainių į rusų kalbą, aštuonios – į vokiečių ir ukrainiečių kalbas, šešios – į lenkų kalbą ir viena – į latvių kalbą.

117. Baudžiamajame procese kiekvienas sulaikytas ar suimtas asmuo turi nedelsiant jam suprantama kalba gauti informaciją apie sulaikymo ar suėmimo priežastį. Teismų įstatyme (8 straipsnio 2 dalyje) garantuojama valstybinės kalbos nemokančių asmenų teisė dalyvauti teismo procese bendraujant per vertėją žodžiu. Vertimo žodžiu paslaugas teismo

proceso metu teikia teisme dirbantys vertėjai (daugiausia rusų, lenkų ir vokiečių kalbų), kiti reikiamą kalbinę kompetenciją turintys teismo darbuotojai arba išorės vertimo paslaugų teikėjai (pvz., latvių kalbos). Kadangi statistiniai duomenys apie tautinių mažumų kalbų vartojimą teismo procesuose paprastai nerenkami, valdžios institucijos atliko teismų apklausą. Apklauskos duomenimis, 2018–2019 metais rusų, lenkų, vokiečių ir kai kuriais atvejais latvių kalbos vertimo žodžiu ir teismo dokumentų vertimo raštu paslaugos buvo teikiamos Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos apeliaciniame teisme, apygardų teismuose, apylinkių teismuose ir (arba) administraciniuose teismuose. Policijos įstaigose užtikrinamos, pavyzdžiui, vokiečių, latvių, lenkų ir rusų kalbų vertimo paslaugos⁶¹.

118. Suinteresuotumą su valdžios institucijomis bendrauti tautinės mažumos kalba Patariamojo komiteto vizito metu ypač pabrėžė lenkų tautinės mažumos atstovai. Anot kitų tautinių mažumų atstovų, su kuriais buvo kalbėtasi, tautinių mažumų kalbomis su valdžios institucijomis nebendraujama dėl baimės būti laikomais Lietuvai „nelojaliais“ piliečiais.

119. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad viena iš būtinų tautinės mažumos kalbos, kaip esminio tautinės mažumos tapatybės dėmens, išsaugojimo ir perdavimo iš kartos į kartą sąlygų yra ta, kad ta kalba ir toliau būtų vartojama visose kasdienio gyvenimo, taip pat ir viešojo administravimo, srityse. Todėl svarbu, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys savo tautinių mažumų kalbas galėtų veiksmingai vartoti santykiuose su administracinės valdžios institucijomis. Dėl to valdžios institucijos turėtų imtis teisinių ir praktinių priemonių, sudarančių sąlygas vartoti tautinių mažumų kalbas. Tautinių mažumų dalyvavimą viešajame administravime galima skatinti ir įdarbinant tautinių mažumų kalbas mokančius valstybės tarnautojus, taip pat atitinkamai tautinei mažumai priklausančius asmenis⁶².

120. Patariamojo komiteto nuomone, valdžios institucijos nesudaro Pagrindų konvencijos 10 straipsnio 2 dalį atitinkančių sąlygų tautinių mažumų kalbomis žodžiu bendrauti su administracinės valdžios institucijomis. Galimybė viešojo administravimo procese kalbėti tautinės mažumos kalba neturėtų priklausyti nuo atsitiktinumo – tą kalbą mokančio valstybės tarnautojo buvimo. Asmenys, kurie teikia prašymus administracinės valdžios institucijoms, daugeliu atvejų bendrauja tik su vienu ar

⁵⁶ Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės.

⁵⁷ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 94; [Ketvirtąją valstybės ataskaitą](#), p. 64–65.

⁵⁸ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 94–95.

⁵⁹ Be to, Panevėžio rajono savivaldybėje planuojama leisti vartoti rusų kalbą.

⁶⁰ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

⁶¹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 95–96.

⁶² Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 3](#), 56 punktą; [ACFC teminį komentarą Nr. 2 dėl asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms, efektyvaus dalyvavimo kultūriname, socialiniame ir ekonominiame gyvenime bei viešuosiuose reikaluose](#), 2008 m. vasario 27 d., 160 punktą.

keliais specialistais, todėl tikėtina, kad kompetentingas valstybės tarnautojas gali nemokėti atitinkamos tautinės mažumos kalbos. Tokiais atvejais mažai tikėtina, kad pareiškėjas galėtų pasirūpinti vertėjo žodžiu paslaugomis ir sutiktų su prašymo nagrinėjimo išlaidomis bei prarastu laiku. Be to, pagal Pagrindų konvencijos 10 straipsnio 2 dalį, teisė su administracinės valdžios institucijomis bendrauti tautinės mažumos kalba turi būti užtikrinama neatsižvelgiant į tai, ar pareiškėjas moka lietuvių kalbą. Taigi Viešojo administravimo įstatymas ir jo įgyvendinimo taisyklės neskatina, o daugeliu atvejų užkerta kelią žodiniam tautinių mažumų kalbų vartojimui santykiuose su administracinės valdžios institucijomis.

121. Patariamasis komitetas pripažįsta, kad Taisyklių 15 punkte numatyta galimybė raštu tam tikru mastu vartoti tautinių mažumų kalbas. Vis dėlto tai, ar savivaldybėje priimami rašytiniai prašymai tautinių mažumų kalbomis, lemia institucijos vadovas. Nacionalinės valdžios institucijos atitinkamų savivaldybių sistemingai neskatina priimti atitinkamą tvarką ir nekontroliuoja jos įgyvendinimo, todėl Pagrindų konvencijos 10 straipsnio 2 dalies reikalavimų įgyvendinimas iš dalies paliekamas vietos valdžios institucijoms. Struktūrinio požiūrio priimant tokias tvarkas trūkumas atsispindi nenuosekliame jų įgyvendinime. Pavyzdžiui, galimybė raštu pateikti prašymus rusų kalba tiesiogiai arba netiesiogiai numatyta 34 iš 60 Lietuvos savivaldybių, tačiau nė viena savivaldybė nėra konkrečiai numaciusi galimybės raštu pateikti prašymus baltarusių ar latvių kalbomis. Kai kuriose savivaldybėse numatyta galimybė rašytinius prašymus pateikti vokiečių ir lenkų kalbomis, tačiau tai kol kas neleidžiama keliose savivaldybėse, kuriose tradiciškai gyvena vokiečiai ar lenkai ir kuriose šios tautinės mažumos vaidina svarbų vaidmenį⁶³. Kol kas nėra ir galimybės bent Vilniaus miesto savivaldybėje su administracinės valdžios institucijomis bendrauti romų kalba. Kai kuriose savivaldybėse vieni tautinių mažumų kalbas vartoti leidžiama, o kitų neleidžiama. Kelios savivaldybės tautinių mažumų kalbas vartoja savo interneto svetainėse, tačiau neleidžia tomis pačiomis kalbomis pateikti prašymų raštu.

122. Be to, daugumoje savivaldybių, kuriose numatyta galimybė rašytinius prašymus pateikti tautinių mažumų kalbomis, apie šią galimybę tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims nėra reguliariai pranešama, pavyzdžiui, pranešimais savivaldybių interneto svetainėse. Todėl daugelis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų apie galimybę vartoti savo kalbą nežino arba bent jau nėra skatinami tai daryti. Toks padaršinimas ypač reikalingas, nes daugelis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų savo kalba su administracinės valdžios

institucijomis nebendrauja, kad nebūtų laikomi „nelojaliais“ Lietuvai.

123. Patariamasis komitetas taip pat pažymi, kad Pagrindų konvencijos 10 straipsnio 2 dalis taikoma „tose teritorijose, kuriose tradiciškai arba gausiai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys“. Todėl vietovėse, kuriose tradiciškai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, teisė su administracinės valdžios institucijomis bendrauti ir atsakymą gauti tautinės mažumos kalba neturi priklausyti nuo to, ar tautinei mažumai priklausantys asmenys sudaro tam tikrą procentinę gyventojų dalį (žr. nuomonę dėl 4 straipsnio, 50 punktą). Be to, 10 straipsnio 2 dalis taikoma atitinkamoje teritorijoje esančioms arba už ją atsakingoms „administracinės valdžios institucijoms“, t. y. visoms administracinės valdžios institucijoms ir jų viešosioms tarnyboms, ne tik vietos administracinės valdžios institucijoms.

124. Patariamasis komitetas taip pat pabrėžia, kad, norint sudaryti „sąlygas tautinės mažumos kalbą vartoti“ bendraujant su administracinės valdžios institucijomis (10 straipsnio 2 dalis), būtina ne tik sukurti teisinį pagrindą ir kontroliuoti jo taikymą, bet ir imtis praktinių priemonių, pavyzdžiui, įdarbinti tautinių mažumų kalbomis kalbančius valstybės tarnautojus ir užtikrinti jų mobilumą, rengti valstybės tarnautojams kalbų mokymus ir sudaryti sąlygas versti oficialius dokumentus bei formas.

125. Pagal Pagrindų konvencijos 10 straipsnio 3 dalį, baudžiamajame procese tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turi teisę jiems suprantama kalba nedelsiant gauti informaciją apie sulaikymo priežastis ir teisę procese dalyvauti padedant vertėjui žodžiu. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad vertimas žodžiu ir raštu į tautinių mažumų kalbas baudžiamosiose ir kitose bylose užtikrinamas įvairiuose teismuose.

126. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas numatyti teisinį pagrindą ir imtis įvairių praktinių priemonių, užtikrinančių teisę vartoti tautinių mažumų kalbas žodžiu ir raštu bendraujant su administracinės valdžios institucijomis, ir stebėti, kaip šios priemonės įgyvendinamos. Šiuo tikslu valdžios institucijos turėtų užtikrinti, kad vietovėse, kuriose tradiciškai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, ši teisė nepriklausytų nuo to, ar jie sudaro tam tikrą vietos gyventojų procentinę dalį. Ši teisė taip pat turėtų būti užtikrinama nepriklausomai nuo to, ar pareiškėjas moka lietuvių kalbą, o tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turėtų būti skatinami ja naudotis.

Asmenvardžiai tautinių mažumų kalbomis (11 straipsnis)

⁶³ Dėl lenkų tautinės mažumos: pvz., Šalčininkai, Vilniaus rajono savivaldybė, Visaginas; dėl vokiečių tautinės mažumos: pvz., Klaipėdos miesto ir rajono savivaldybė, Neringa, Šilutė, Kaunas, Vilnius.

127. 2022 m. įsigaliojo Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymas. Remiantis jo 3 straipsnio 3 dalimi, ne lietuvių tautybės piliečiams ir jų vaikams, taip pat tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims leidžiama vardus ir pavardes rašyti lotyniškos abėcėlės rašmenimis (be atitinkamos tautinės mažumos kalbos diakritinių ženklų) (įskaitant lietuvių kalboje neegzistuojančias raides w, q, x). Vadovaujantis Asmens vardo ir pavardės rašymo asmens tapatybę patvirtinančiuose ir kituose dokumentuose taisyklėmis, jų vardai ir pavardės gali būti rašomi originalia forma pagal tautinės mažumos kalbos rašybos ir darybos taisykles lotyniškos abėcėlės raidėmis, tačiau be diakritinių ženklų. Įsigaliojus įstatymui, Teisingumo ministerija išdavė leidimus pakeisti vardus ir pavardes tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims, taip pat ir pačiai ministrei⁶⁴.

128. Patariamojo komiteto vizito metu lenkų tautinės mažumos atstovai atkreipė dėmesį į tai, kad teisės aktų pakeitimas tik iš dalies sprendžia asmenvardžių rašybos jų kalba klausimą, nes vis dar negalima vartoti diakritinių ženklų, tokių kaip ł ar ż. Keleto tautinių mažumų atstovai pažymėjo, kad, pakeitus vardų ir pavardžių rašybą, atitinkamam asmeniui tenka atnaujinti visus asmens tapatybės dokumentus, ir vardų bei pavardžių rašybos pakeisti žmonės nesiryžta dėl susijusių administracinių mokesčių.

129. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad teisė vadintis tautinės mažumos kalba rašomu vardu ir pavarde bei veiksmingai jais naudotis yra glaudžiai susijusi su asmens tapatybe, todėl svarbu, kad valstybės, Konvencijos Šalys, užtikrintų, jog asmenims nekiltų kliūčių naudoti jų kalba rašomus vardus ir pavardes ir juos pripažinti. Valdžios institucijos gali reikalauti, kad asmens tapatybės dokumentuose asmens vardas ir pavardė užsienio abėcėlės rašmenimis fonetiškai būtų transkribuojami oficialiais rašmenimis. Transkripcija turėtų būti kuo tikslesnė ir nenutolti nuo esminių tautinės mažumos kalbos elementų, taip pat jos abėcėlės. Tautinių mažumų kalbų diakritiniais ženklais ir abėcėlėmis lengviau naudotis pasitelkus naujas technologijas, todėl valstybės raginamos pasinaudoti tokiomis techninėmis galimybėmis ir apsvarstyti galimybę išduoti dokumentus ir tautinių mažumos kalbomis⁶⁵.

130. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad Vyriausybė ir Seimas ėmėsi spręsti įsisenėjusią taisyklingos asmenvardžių rašybos tautinių mažumų kalbomis problemą. Drauge Patariamasis komitetas pripažįsta, kad 2022 m. Asmens vardo ir pavardės

rašymo dokumentuose įstatymas neišsprendžia visų trūkumų. Reikėtų nepamiršti, kad Pagrindų konvencijos 11 straipsnio 1 dalyje numatyta kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisė pavarde ir vardu (-ais) vadintis ir juos vartoti tautinės mažumos kalba apima ir atitinkamos kalbos abėcėlę, taip pat visus diakritinius ženklus, kaip esminį tos kalbos elementą. Nepaisant to, įrašant vardus ir pavardes asmens tapatybės ir kituose dokumentuose, įstatymas leidžia (iš dalies) naudoti tik lotyniškų rašmenų raides. Tam tikrų diakritinių ženklų neleidžiant naudoti dėl to, kad jų nėra ir lietuvių kalboje, tautinės mažumos kalbos rašyba su lietuvių kalbos rašyba susiejama neatsižvelgiant į tai, kad tautinės mažumos kalba yra savarankiška. Praktiškai dėl to, jog neleidžiama naudoti diakritinių ženklų, tautinių mažumų kalbų asmenvardžiai yra rašomi ir tariami neteisingai. Patariamasis komitetas taip pat pastebi, kad šiuolaikinė tekstų apdorojimo programinė įranga sudaro galimybę naudoti diakritinius ženklus.

131. Nelotyniški rašmenys, pavyzdžiui, kirilica, naudojami tik keliose tautinių mažumų kalbose. Patariamasis komitetas supranta, kad dėl praktinių priežasčių nelotyniškų rašmenų asmenvardžiai turi būti transkribuojami ir į lotyniškus rašmenis. Tokiais atvejais, Patariamojo komiteto nuomone, asmenvardžiai dokumentuose galėtų būti rašomi ir tautinės mažumos kalbos rašmenimis, ir būti fonetiškai transkribuojami į lietuvių kalboje vartojamus lotyniškus rašmenis.

132. Patariamasis komitetas taip pat pažymi, kad prašymais dėl asmenvardžių naudojimo pagal tautinių mažumų kalbų rašybą siekiama atkurti autentišką ir taisyklingą asmenvardžių rašybą. Į tai atsižvelgiant, tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turėtų būti atleisti nuo administracinių mokesčių, susijusių su asmens tapatybės ir kitų dokumentų keitimu. Atleidimas nuo mokesčių būtų ne tik teisingas atsižvelgiant į sunkumus, su kuriais šie asmenys daugelį metų susidurdavo dėl anksčiau taikytos jų asmenvardžių rašymo sistemos, bet ir būtinas siekiant paskatinti tautinėms mažumoms priklausančius asmenis pasinaudoti šia teise.

133. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas iš dalies pakeisti teisės aktus, kad asmens tapatybės ir kituose dokumentuose rašant asmens vardą ir pavardę būtų galima vartoti visus diakritinius ženklus tautinių mažumų kalbomis. Valdžios institucijos taip pat turėtų užtikrinti, kad su vardų ir pavardžių keitimu susijusios procedūros ir išlaidos būtų tokios, kad

⁶⁴ Žr. [Lietuvos teisingumo ministrė pagal naują lenkų kalbos rašybą įteisinanti įstatymą pasikeitė varda ir pavarde](#), Lietuvos radijo ir televizijos naujienų portalas, 2022 m. gegužės 25 d.

⁶⁵ Žr., *inter alia*, [ACFC temini komentara Nr. 3](#), 62 punktą.

neatgrasytų nuo prašymų keisti vardus ir pavardes.

134. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas asmens tapatybės ir kituose dokumentuose vardus ir pavardes rašyti nelotyniškais rašmenimis kartu su fonetine transkripcija į lietuvių kalbą.

Tautinių mažumų kalbų vartojimas privačiuose ženkluose ir topografinėse nuorodose (11 straipsnis)

135. Teisinis reglamentavimas, susijęs su viešai matomais asmens duomenimis tautinių mažumų kalbomis, nepasikeitė⁶⁶. Valstybinės kalbos įstatyme numatyta, kad „viešieji užrašai yra valstybine kalba“ (17 straipsnis) ir kad „[t]autinių bendrijų organizacijų pavadinimai [ir] jų informaciniai užrašai greta valstybinės kalbos gali būti pateikiami ir kitomis kalbomis“ (18 straipsnis). Drauge jame numatyta, kad „[a]smenų, priklausančių tautinėms bendrijoms, teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius garantuoja kiti <...> įstatymai“ (1 straipsnis)⁶⁷. Tačiau įstatymas, kuriuo būtų įtvirtintas pagrindas Pagrindų konvencijos 11 straipsnio 2 daliai įgyvendinti, dar nepriimtas. Vizito Lietuvoje metu Patariamasis komitetas pastebėjo, kad tautinių mažumų kalbos visuomenei nėra pakankamai matomos net tose vietovėse, kuriose atitinkamą kalbą vartoja didelė dalis gyventojų. Topografinės nuorodos pagal Valstybinės kalbos įstatymą „rašomos valstybine kalba“ (14 straipsnis). Skirtingai nei privačių užrašų atveju, įstatymas nenumato jokių išimčių tautinių mažumų kalboms.

136. Anot valdžios institucijų, „[g]atvių, institucijų pavadinimai yra valdymo ir administravimo elementai, ne kultūros paveldo dalykas, todėl tokie pavadinimai teiktini tik valstybine kalba“⁶⁸. Nepaisant šios politikos, egzistuoja praktika, nors ir labai ribota, naudoti topografinės nuorodos tautinių mažumų kalbomis. Vilniaus miesto savivaldybėje galima rasti dvikalbius Vokiečių, Karaimų, Latvių, Lenkų, Rusų, Totorių, Žydų ir kitų gatvių pavadinimus. Vis dėlto nacionalinės valdžios institucijos pabrėžia, kad šie pavadinimai „nėra prilyginami oficialiems gatvių pavadinimams“ ir pateikiami tik „dekoratyvinėse lentelėse“⁶⁹. Vilniaus miesto savivaldybė, bendradarbiaudama su Lietuvos mokslų akademija ir kitomis institucijomis, taip pat sukūrė interneto svetainę, kurioje kiekvienos gatvės tradicinis pavadinimas pateiktas tautinės mažumos kalba (jei yra) (lenkų, jidiš, vokiečių) ir pateikiami istoriniai miesto žemėlapiai su tokiais pavadinimais (daugiausia lenkų kalba). Be to, keliose savivaldybėse vietovardžiai tautinės mažumos kalba vartojami ir savivaldybių

interneto svetainėse (pvz., lenkiškas pavadinimas Świąciany Švenčionyse) ir turistinėse nuorodose (pvz., vokiškas pavadinimas Memel Klaipėdoje ir jidiš pavadinimas Vilna Vilniuje).

137. Patariamojo komiteto vizito metu tautinių mažumų atstovai išreiškė suinteresuotumą tuo, kad topografinės nuorodos būtų rodomos jų tautinių mažumų kalbomis, tačiau teigė, kad šiuo metu tam nėra sąlygų. Kai kurių tautinių mažumų atstovai oficialiai to nereikalavo, nes nebuvo teisinio pagrindo ir dėl baimės būti laikomiems „keliančiais problemų“. Bendraudamas su vietos valdžios institucijų atstovais, Patariamasis komitetas pastebėjo nepakankamą informuotumą apie Pagrindų konvencijoje numatytus įsipareigojimus užtikrinti topografinės nuorodas mažumų kalbomis.

138. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad kalbinis kraštovaizdis pasižymi didele dalimi privataus sektoriaus informacijos (pvz., komerciniais ženklais). Todėl privataus sektoriaus informacijos pateikimas tautinių mažumų kalbomis itin svarbus didinant tautinių mažumų matomumą ir informuotumą, taip pat tautinių mažumų kalbų, kaip aktyvios bendravimo visuomenėje priemonės, prestižą. Tai taip pat skatina tautinėms mažumoms priklausančius asmenis save joms priskirti ir vartoti tautinės mažumos kalbą kasdieniame gyvenime. Be to, Patariamasis komitetas pakartoja, kad topografinės nuorodas pateikiant tautinių mažumų kalbomis, prisidedama prie vietos kalbinio ir kultūrinio paveldo išsaugojimo, didinamas informuotumas apie vietos tautines mažumas perduodant žinią, kad tam tikroje teritorijoje darniai sugyvena įvairios etninės grupės. Jeigu tokių nuorodų naudojimas priklauso nuo tam tikros tautinės mažumos procentinės dalies toje vietovėje, tai neturi tapti neproporcinga kliūtimi tam tikroms tautinių mažumų kalboms ir ją nustatant turi būti tinkamai atsižvelgiama į konkrečias sąlygas bei atitinkamos teritorijos demografinę struktūrą per tam tikrą laikotarpį⁷⁰.

139. Patariamasis komitetas apgailestauja, kad Lietuva neįgyvendino ankstesnio stebėsenos ciklo rekomendacijos nedelsiant suderinti teisės aktus dėl tautinių mažumų kalbų vartojimo privačiuose užrašuose ir topografinėse nuorodose su Pagrindų konvencijos 11 straipsnio 2 ir 3 dalimis. Nesant teisinio pagrindo, griežtos Valstybinės kalbos įstatymo nuostatos riboja tautinių mažumų kalbų vartojimą šiose srityse.

140. Patariamasis komitetas mano, kad privačios informacijos tautinių mažumų kalbomis ribojimas

⁶⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 98.

⁶⁷ Oficialus vertimas į anglų kalbą.

⁶⁸ [Penktoji valstybės ataskaita](#), p. 39.

⁶⁹ [Penktoji valstybės ataskaita](#), p. 39.

⁷⁰ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 3](#), 65–67 punktus.

iki tautinių mažumų organizacijų pavadinimų ir jų informacinių ženklų, kaip numatyta Valstybinės kalbos įstatyme, yra ne tik reikšmingas apribojimas kiekybės ir matomumo požiūriu. Juo parodoma, kad tautinių mažumų kalbų vartojimas yra tik tautinėms mažumoms priklausančių asmenų, o ne visos visuomenės reikalas. Todėl Patariamasis komitetas mano, kad valdžios institucijos turėtų priimti teisės aktus, kuriais tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims būtų suteikta teisė savo tautinių mažumų kalba viešai pateikti ženklus, užrašus ir kitą privataus pobūdžio informaciją.

141. Dėl topografinių nuorodų Patariamasis komitetas pabrėžia, kad vietovardžiai tautinių mažumų kalbomis yra dalis tautinių mažumų kalbų ir kultūros paveldo, kurį Lietuva „įsipareigoja <...> išsaugoti“ pagal Pagrindų konvencijos 5 straipsnio 1 dalį. Kai kuriose savivaldybėse tai yra originalūs vietovardžiai, todėl neabejotinai yra vietos kultūros paveldo dalis.

142. Patariamojo komiteto nuomone, bendradarbiaujant su tautinių mažumų atstovais ir atsižvelgiant į individualią tautinės mažumos padėtį bei teritorijos demografinę struktūrą ilgesniu laikotarpiu nei gyventojų surašymo intervalai, būtina nustatyti kiekvienos tautinės mažumos teritorijas, kuriose tradiciškai gyvena daug tai tautinei mažumai priklausančių asmenų. Šiose teritorijose topografinės nuorodos turėtų būti nuolat pateikiamos atitinkamomis tautinių mažumų kalbomis. Siekiant užtikrinti abipusį pripažinimą, vietovardžių sąrašą, remdamosi nepriklausomais tyrimais, turi sudaryti bendradarbiaujant su tautinių mažumų atstovais paskirtos institucijos. Pagrindų konvencijos 11 straipsnio 3 dalies taikymo procesą, siekdamas užtikrinti nuoseklų požiūrį ir šios nuostatos įgyvendinimą artimiausioje ateityje, turi koordinuoti nacionalinės valdžios institucijos, o ne palikti jį atskirų vietos valdžios institucijų iniciatyvai.

143. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas sukurti teisinį pagrindą, kad topografinės nuorodos būtų pateikiamos ir tautinių mažumų kalbomis, bei koordinuoti Pagrindų konvencijos 11 straipsnio 3 dalies taikymo procesą nacionaliniu lygmeniu. Tuo tikslu valdžios institucijos kiekvienos tautinės mažumos teritorijas, kuriose tradiciškai gyvena daug tai tautinei mažumai priklausančių

asmenų, turėtų nustatyti atsižvelgdamos į individualią tos tautinės mažumos padėtį ir teritorijos demografinę struktūrą ilgesniu laikotarpiu nei gyventojų surašymo intervalai, ir tose teritorijose topografinės nuorodas pateikti atitinkama tautinės mažumos kalba.

144. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas priimti teisės aktus, kuriais būtų pripažinta teisė tautinių mažumų kalba viešai pateikti ženklus, užrašus ir kitą privataus pobūdžio informaciją.

Tarpkultūrinis švietimas ir tautinių mažumų pažinimas (12 straipsnis)

145. Siekiant pagerinti visuomenės žinias apie tautinių mažumų kultūras, istoriją ir religijas, 2019 m. ir 2020 m. atnaujintos formaliojo švietimo bendrojo ugdymo programos. Bendrojoje istorijos programoje ypatingas dėmesys skiriamas Lietuvos žydų kultūriniam paveldui ir šiai tautinei mažumai priklausančių žymių asmenų pasiekimams. Mokymo turinys apima holokausto (penktoje klasėje), Lietuvos žydų kultūros sklaidos pasaulyje (penktoje klasėje), žydų kultūros (septintoje klasėje) ir antisemitizmo (dešimtoje klasėje) temas. Be to, dabar programoje ypatingas dėmesys skiriamas Lietuvos romams, tačiau bendresne prasme. Taip pat aptariama tikėjimų įvairovė Lietuvoje ir ritualinių apeigų vietų ypatumai⁷¹ (šeštoje klasėje), islamo įtaka Europai (aštuntoje klasėje). Devintoje klasėje mokiniai susipažįsta ir su Lenkijos ir Lietuvos Valstybės (1569–1795 m.) paveldu⁷².

146. Neformaliojo švietimo srityje Švietimo, mokslo ir sporto ministerija teikia finansinę paramą edukaciniam projektui „Kultūrų ratas“, kurio metu moksleiviai tyrinėja tautinių mažumų – žydų, karaimų, romų ir ukrainiečių – paveldą⁷³.

147. Bendrojo lavinimo mokyklose moksleiviai mokosi dviejų užsienio kalbų (kai kurios iš jų yra tautinių mažumų kalbos). Vokiečių kalbą kaip pirmąją „užsienio“ kalbą galima rinktis pradiniam ugdyme (po tris pamokas per savaitę iki pagrindinio ugdymo pabaigos, t. y. vidurinės mokyklos dvyliktos klasės arba gimnazijos ketvirtos klasės). Kitas tautinių mažumų kalbas (vokiečių, lenkų, rusų ir ukrainiečių) kaip antrąją užsienio kalbą galima pasirinkti šeštoje klasėje (po dvi savaitines pamokas iki dvyliktos klasės arba gimnazijos ketvirtos klasės)⁷⁴. Kitų tautinių mažumų kalbų galima mokytis aukštesiose mokyklose.

⁷¹ Tikėjimai: katalikybė, islamas, judaizmas, karaizmas, sentikybė, ortodoksija, protestantizmas; ritualinių apeigų vietos: pvz., vokiečių bažnyčia, karaimų kenesa, mečetė, sinagoga; valdžios institucijų pateikta informacija.

⁷² Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 42, ir papildomą valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁷³ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

⁷⁴ Valdžios institucijų atsakymuose į Patariamojo komiteto klausimą pateikta informacija, 2023 m. lapkričio 9 d.

148. Valdžios institucijų duomenimis, tautinėms mažumoms skirtas mokymo turinys integruotas į mokytojų rengimo ir mokomąją medžiagą. Bendradarbiaudamos su Europos Taryba ir Romų visuomenės centru, valdžios institucijos taip pat organizavo mokymus, skatinančius su romais susijusios neformaliojo švietimo veiklos organizavimą⁷⁵.

149. Mokslinių tyrimų srityje Tautinių mažumų departamentui talkina patariamasis organas (Akademine taryba), kurį sudaro aukštųjų mokyklų atstovai ir, be kita ko, tautinių mažumų srityje dirbantys ekspertai. Tarybos tikslas – stiprinti bendradarbiavimą su akademinė bendruomene tautinių mažumų srityje ir patarti departamentui dėl mokslinių tyrimų, susijusių su tautinių mažumų politika. Aukštųjų mokyklų studentus valdžios institucijos skatina moksliniams tyrimams rinktis su tautinėmis mažumomis susijusias temas. Tam skirtas ir kasmetinis valdžios institucijų skiriamas apdovanojimas už geriausią absolventų mokslinį darbą tautinių mažumų tema. Be to, tautinių mažumų paveldo tyrimų srityje valdžios institucijos bendradarbiauja su Lietuvos nacionalinėmis bibliotekomis. Tautinių mažumų (žydų ir lenkų) tyrimus taip pat vykdo Lietuvos istorijos institutas ir Lietuvių kalbos ir literatūros institutas (baltarusių, žydų ir rusų mokslinius tyrimus)⁷⁶.

150. Vykdamas vaikų ir jaunimo kultūrinį ugdymą, kultūros ir meno paslaugų prieinamumas užtikrinamas programa „Kultūros pasas“. Į šią programą įtrauktos paslaugos, skirtos tautinių mažumų (pvz., vokiečių, žydų, karaimų, lenkų, totorių) kultūrai, istorijai ir tradicijoms. Pavyzdžiui, 2023 m. buvo įgyvendinta apie 20 paslaugų, susijusių su žydų kultūra. Įgyvendinant programą dalyvauja tautinių mažumų asociacijos ir institucijos⁷⁷.

151. Patariamasis komitetas pabrėžia, jog tautinių mažumų apsauga atspindi tai, kiek jas pažįsta ir vertina tautinė dauguma. Dėl šios priežasties itin svarbu didinti tautinės daugumos gyventojų informuotumą apie tautines mažumas. Bendrojo ugdymo sistemoje (daugiausia mokyklose, kurias lanko ir tautinės daugumos moksleiviai) būtina užtikrinti, kad mokymo programose, mokytojų rengimo programose ir mokomojoje (mokymosi ir mokymo) medžiagoje būtų pateikta pagrindinė, bet konkreti informacija apie visas tautines mažumas, jų istorijos ir kultūros pagrindai, jų praeities ir dabartinio indėlio į visuomenę pavyzdžiai bei informacija apie jų dabartinę padėtį.

Pagrindinės informacijos apie tautines mažumas dėstymas tautinei daugumai priklausantiems moksleiviams skatins tarpkultūrinį dialogą (žr. nuomonę dėl 6 straipsnio)⁷⁸.

152. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad bendrojo ugdymo turinys apima tautinių mažumų religijas, taip pat tai, kad, pagal bendrąją istorijos programą, keliose klasėse pateikiama išsami informacija apie žydų tautinės mažumos kultūrą ir istoriją, taip pat apie romų tautinę mažumą. Drauge Patariamasis komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad kitų tautinių mažumų, taip pat ir tų, kurios ilgą laiką gyvena šalyje, kultūra ir istorija nėra atspindima tokiu pat mastu. Dėl šios priežasties Patariamasis komitetas mano, kad valdžios institucijos turėtų užtikrinti, jog bendrojo ugdymo programose, mokytojų rengimo ir mokomojoje medžiagoje pagrindinė, bet konkreti informacija apie visų tautinių mažumų istoriją, kultūrą ir dabartinę padėtį būtų pateikiama ir kituose dalykuose, ne tik istorijoje. Išsami informacija šiomis temomis turėtų būti teikiama švietimo įstaigose, kurias lanko tautinėms mažumoms priklausantys mokiniai, ir bendrojo lavinimo mokyklose tose vietovėse, kuriose gyvena šios tautinės mažumos. Patariamasis komitetas taip pat mano, kad valdžios institucijos tokią informaciją turėtų įtraukti ir į tautinės mažumos kalbos kaip „užsienio“ kalbos mokymo programas, mokytojų rengimo ir mokomąją medžiagą. Atitinkamai pamokose galėtų būti naudojama atitinkamai tautinei mažumai priklausantių rašytojų literatūra, Lietuvoje veikiančios medijos šia kalba arba organizuojami užsiėmimai klasėse su atitinkamos tautinės mažumos jaunimo asociacija.

153. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad į neformalųjį švietimą valdžios institucijos įtraukė kai kurių tautinių mažumų kultūros paveldą. Remdamasis pirmiau pateiktais pastebėjimais dėl bendrojo ugdymo, Patariamasis komitetas mano, kad valdžios institucijos turėtų imtis priemonių užtikrinti, kad neformaliajame švietime naudojamose programose, mokytojų rengimo ir mokomojoje medžiagoje būtų pateikiama informacija apie visas tautines mažumas.

154. Patariamasis komitetas pažymi, kad valdžios institucijos remia tautinių mažumų mokslinius tyrimus tiek konsultuodamosi (su Akademine taryba) dėl politikos, tiek skatindamos jaunosius talentus, ir šis visapusiškas požiūris gali padėti įgyvendinant visus 12 straipsnio 1 dalies ir 12 straipsnio 2 dalies aspektus, taip pat informavimo apie visas tautines mažumas srityje toliau tobulinant ugdymo programas, mokomąją medžiagą ir mokytojų rengimą.

⁷⁵ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 34.

⁷⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 6–7, 99–101.

⁷⁷ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 116, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁷⁸ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 1 \(2024 m.\), kuriuo patikslintas ir pakeistas Teminis komentaras Nr. 1 \(2006 m.\)](#), 2024 m. kovo 31 d., 26, 27 punktu.

Be to, Patariamasis komitetas su pasitenkinimu pažymi tai, kad tautinių mažumų paveldas akcentuojamas vaikų ir jaunimo kultūriniam švietime.

155. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas užtikrinti, kad bendrojo ugdymo programose, mokytojų rengimo programose ir mokomojoje medžiagoje būtų pateikiama konkreti informacija apie visų tautinių mažumų istoriją ir kultūrą, kad ši informacija būtų įtraukta ir į kitas ugdymo programas, pavyzdžiui, į užsienio kalbų mokymą. Be to, Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas užtikrinti, kad išsami informacija šiomis temomis būtų pateikiama švietimo įstaigose, kurias lanko tautinėms mažumoms priklausantys mokiniai, ir bendrojo lavinimo mokyklose tose vietovėse, kuriose gyvena šios tautinės mažumos.

Romų galimybės įgyti išsilavinimą (12 straipsnis)

156. Nacionalinių ir vietos valdžios institucijų įgyvendinamuose projektuose romų vaikų lankomumą bendrojo lavinimo mokyklose padėjo užtikrinti mokyklų socialiniai pedagogai ir socialiniai darbuotojai. Vilniuje Romų visuomenės centre mokyklinio amžiaus vaikams vykdomi „integracijos“ ir „socializacijos“ užsiėmimai, o vaikų dienos centre padedama išsiugdyti kasdienius įgūdžius. Vietos valdžios institucijos taip pat reikalavo, kad socialinius būstus gavę romų tėvai užtikrintų mokyklų lankymą. Be to, mokytojams ir vietos valdžios institucijų atstovams buvo organizuojami mokymai „Romų vaikų ugdymo ypatumai mokykloje“. Suaugę romai lanko suaugusiųjų švietimo mokyklas, kuriose galima įgyti pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą⁷⁹.

157. 2020 m. pagal Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų plane numatytus pažangos vertinimo kriterijus buvo atlikta apklausa „Romų tautybės asmenų padėtis 2020 m.“. Apklausa nacionalinės valdžios institucijų užsakymu atlikta kaip 2015 m. atliktos romų apklausos tęsinys. Apklauskos duomenimis, palyginti su 2015 m., daugiau romų vaikų lanko ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigas, romai tolygiau pasiskirstę pagal klases bendrojo ugdymo mokyklose, o besimokančių vyresnių nei 16 metų romų skaičius didėja. Jauniausioje amžiaus grupėje (10–19 metų) sumažėjo pradinio išsilavinimo neįgijusių arba vis dar pradinėse klasėse besimokančių romų vaikų dalis (nuo 36 proc. 2015 metais iki 28 proc. 2020 metais). Jaunimo grupėje (20–29 m.) sumažėjo neraštingų ir pradinio išsilavinimo neįgijusių asmenų (nuo 11 iki 4 proc.) ir padaugėjo pagrindinį (nuo 22 iki 30 proc.) ir vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų (nuo 8 iki 18 proc.)⁸⁰. Vilniuje 2020 m. įgyvendinus Romų

integracijos programą, taip pat pagerėjo lankomumas mokyklose⁸¹.

158. Europos Komisijos ataskaitoje teigiama, kad su romų tautine mažuma dirbančios nevyriausybinės organizacijos atkreipia dėmesį į nematomas segregacijos atvejus, kai, romų vaikams nustojus lankyti mokyklą, taikomos skirtingos taisyklės. Pranešama, kad kai kuriose mokyklose romų vaikai perkeliama į aukštesnę klasę jiems faktiškai nelankant mokyklos. Taip pat pranešama apie tam tikrą segregaciją Naujosios Akmenės, Jonišio ir Klaipėdos miestuose, kuriuose dauguma romų vaikų siunčiami į „specialiąsias mokyklas“, skirtas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems arba neįgaliems vaikams. Anot mokyklų, tai daroma pačių tėvų sprendimu, nes jie mano, kad ten jų vaikai sulauks daugiau mokytojų dėmesio ir patirs mažiau patyčių. Kritiškai vertinama ir tai, kad romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2022–2023 m. veiksmų plane nenumatyta biudžeto lėšų švietimo priemonėms⁸². Patariamojo komiteto vizito metu romų institucijų atstovai atkreipė dėmesį, kad beveik nė vienas romas nestudijuoja universitete.

159. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad siekiant užtikrinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų lygias galimybes gauti kokybišką visų lygių išsilavinimą, kaip įtvirtinta Pagrindų konvencijos 12 straipsnio 3 dalyje, valstybėms būtina ryžtingai veikti įvairiose tarpusavyje susijusiose srityse ir užtikrinti, kad ši teisė būtų įgyvendinama praktiškai: stebint mokinių skaičių ir lankomumą; užtikrinant galimybę mokytis tautinės mažumos kalba; šalinant fizines kliūtis, trukdančias lankyti mokyklą, pavyzdžiui, sprendžiant mokyklų ar transporto tam tikrose vietovėse trūkumą; imantis priemonių tėvų ir mokinių pasitikėjimui švietimo sistema didinti; stebint mokyklinius pasiekimus, raštingumą, studijų baigimą, įverčius, lyčių skirtumus, galimybę įgyti aukštąjį išsilavinimą ir įsidarbinti.

160. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad valdžios institucijos ėmėsi priemonių romų vaikų švietimo galimybėms gerinti, sudaryti geresnes sąlygas lankyti mokyklą ir įtraukti juos, taip pat ir suaugusius romus, į švietimo sistemą. Teigiamai vertinamas nacionalinių ir vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas šioje srityje ir tėvų bei mokytojų įtraukimas. Užtikrinus geresnį ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų prieinamumą, sumažėjo pradinio išsilavinimo neįgijusių romų vaikų ir neraštingų asmenų, o pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičius išaugo. Nepaisant teigiamų pokyčių, pradinis, vidurinis ir aukštasis išsilavinimas daugumai romų moksleivių ir

⁷⁹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 6, 26–29, 31, 59–62.

⁸⁰ Profesinio ugdymo duomenų nėra.

⁸¹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 64–65.

⁸² Žr. Europos Komisija, [Europos lygybės užtikrinimo teisės tinklas, Lietuva – Nediskriminavimo užtikrinimo ataskaita](#), 2023, p. 45–46.

studentų tebėra neįveikiama kliūtis. Pradinėse ir vidurinėse mokyklose vis dar mokosi labai mažai romų, palyginti su kitais gyventojais, o kai kuriose mokyklose vis dar yra tam tikros segregacijos. Dėl šios priežasties būtina intensyviau taikyti esamas priemones, įvertinti jų veiksmingumą ir atitinkamai jas koreguoti trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu. Patariamasis komitetas taip pat mano, kad dėl pranešimų apie romų vaikų nukreipimą į specialiąsias mokyklas valdžios institucijos turėtų pasitarti su romų tautinės mažumos atstovais ir prireikus spręsti šį klausimą.

161. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas dėti daugiau pastangų visuose etapuose skatinant įtraukų ir kokybišką romų vaikų ugdymą, ryžtingai sprendžiant mokyklų nelankymo ir segregacijos problemas, skiriant finansavimą švietimo rezultatams gerinti ir imantis priemonių aukštesiose mokyklose besimokančių romų jaunuolių skaičiui didinti.

Dėstymas tautinių mažumų kalbomis ir tautinių mažumų kalbų mokymas (14 straipsnis)

162. Pagal Švietimo įstatymą (30 straipsnio 2 dalis), bendrojo lavinimo ir neformaliojo švietimo mokyklos tautinėms mažumoms priklausantiems mokiniams sudaro sąlygas puoselėti tautinį, etninį ir kalbinį identitetą, mokytis gimtosios kalbos, istorijos ir kultūros. 2021 m. įsigaliojo Švietimo įstatymo 30 straipsnio pakeitimas, kuriame numatyta, kad tautinių mažumų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose ne mažiau kaip po penkias valandas per savaitę skiriama ugdymui lietuvių kalba, kad vaikai geriau išmoktų valstybinę kalbą⁸³. Baltarusių, vokiečių, lenkų ir rusų kalbų mokymas pradiniam, pagrindiniam ir viduriniame ugdyme 2023–2025 metais reglamentuojamas švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu⁸⁴.

163. 2023/2024 mokslo metais ugdymas tautinių mažumų kalbomis ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse baltarusių kalba buvo vykdomas vienoje mokykloje, vokiečių kalba – vienoje mokykloje, lenkų kalba – 47 mokyklose ir rusų kalba – 27 mokyklose. Profesiniame ugdyme tautinių mažumų kalbų nėra mokoma. Ikimokyklinis ugdymas organizuojamas dviem kalbomis: ne mažiau kaip keturios valandos per savaitę tautinės mažumos kalba ir ne mažiau kaip penkios valandos lietuvių kalba. Vėlesniuose ugdymo etapuose⁸⁵ lietuvių kalba ir

su Lietuva susijusios temos (istorija, geografija ir pilietinis ugdymas, pasaulio pažinimas) dėstomos lietuvių kalba. Kiti dalykai iš esmės dėstomi tautinės mažumos kalba. Tačiau dalykų, kurie dėstomi tautinės mažumos kalba, skaičius priklauso nuo kiekvienos mokyklos administracijos. Kai kuriose mokyklose taip pat organizuojamas dvikalbis ugdymas lenkų arba rusų ir lietuvių kalba, mažumų kalbos (rusų, lenkų) derinamos, taip pat vykdomas trikalbis ugdymas (lietuvių, rusų, lenkų kalbomis). Vienoje mokykloje mokoma hebrajų ir jidiš kalbų. Kitų tautinių mažumų kalbų mokoma tautinių mažumų įsteigtose neformaliojo ugdymo įstaigose (sekmadieninėse mokyklose)⁸⁶.

164. Aukštojo mokslo srityje brandos egzaminų tautinių mažumų kalbomis (baltarusių, vokiečių, lenkų, rusų) rezultatai stojančiojo pasirinkimu įskaitomi skaičiuojant stojimo į aukštąsias mokyklas balą. Galimybių studijuoti lenkų kalbą arba lenkų kalba yra Vilniuje (Vilniaus universiteto Lenkų studijų centre, Vytauto Didžiojo universiteto Lenkų kalbos ir kultūros centre, Balstogės (Lenkija) universiteto Ekonomikos ir informatikos fakulteto filiale, kurį iš dalies finansuoja Lietuva). Europos humanitariniame universitete Vilniuje studijos vykdomos rusų, baltarusių ir vokiečių kalbomis. Aukštesiose mokyklose galima studijuoti ir kitas tautinių mažumų kalbas⁸⁷.

165. 2022 ir 2023 metais valdžios institucijos organizavo lenkų ir rusų kalbomis dėstančių mokytojų kvalifikacijos kėlimą. Be to, kasmet organizuojami sekmadieninių mokyklų mokytojų papildomi mokymai. Draugija „Macierz Szkolna“, bendradarbiaudama su švietimo įstaigomis ir valdžios institucijomis, stebi lenkų tautinei mažumai priklausančių asmenų padėtį švietimo srityje (pavyzdžiui, mokytojų ir mokyimo priemonių prieinamumą) ir teikia pasiūlymus⁸⁸.

166. Patarimojo komiteto vizito metu kelių tautinių mažumų atstovai išreiškė suinteresuotumą dėl platesnio ugdymo tautinių mažumų kalbomis, taip pat ir ikimokykliniame lygmenyje. Vis dėlto totorių tautinės mažumos atstovai teigė, jog ugdymo totorių kalba atgaivinti nėra poreikio, nes ši kalba Lietuvoje nebevertinama. Lenkų tautinės mažumos atstovai patvirtino, kad šiai tautinei mažumai priklausančios moksleiviai paprastai nepatiria sunkumų mokydami.

⁸³ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 43–44.

⁸⁴ 2023 m. balandžio 24 d. švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas Nr. V-586 dėl 2023–2024 ir 2024–2025 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo; taip pat žr. 2008 m. rugpjūčio 26 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-2433 patvirtintas Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas ir 2011 m. vasario 21 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-269 patvirtintas Vidurinio ugdymo bendrąsias programas (VI dalį).

⁸⁵ Pradinis ugdymas (1–4 klasės), pagrindinis ugdymas (5–10 klasės), gimnazija (9–12 klasės), vidurinis ugdymas (11–12 klasės). Profesinis ugdymas organizuojamas nuo aštuntos iki dvyliktos klasės.

⁸⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 106–109, ir papildomą valdžios institucijų pateiktą informaciją. Profesinis ugdymas organizuojamas nuo aštuntos iki dvyliktos klasės.

⁸⁷ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 44, 108, 109, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁸⁸ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 11, 43, 104–105, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

lietuvių kalbos ir gauna gerus lietuvių kalbos įvėčius, kurie kai kuriais atvejais net viršija šalies vidurkį.

167. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad vienas iš švietimo tautinių mažumų kalbomis tikslų – išlaikyti arba pasiekti tokį kalbos mokėjimo ir raštingumo lygį, kuris leistų besimokančiajam vartoti kalbą viešajame ir asmeniniame gyvenime bei perduoti kalbą kitoms kartoms. Siekiant šio tikslo, tautinių mažumų, taip pat ir skaičiumi mažesnių tautinių mažumų, kalbų turėtų būti mokoma valstybinių mokyklų sistemoje. Be to, tam tikrose geografinėse vietovėse turi būti užtikrinta nepertraukiama galimybė visuose ugdymo lygmenyse – nuo ikimokyklinio iki aukštojo ir suaugusiųjų švietimo – dėstyti tautinių mažumų kalbomis ir jų mokytis. Atsižvelgdamas į tai, kad ikimokyklinis ugdymas yra pirmasis formaliojo ugdymo lygmuo, Patariamasis komitetas pabrėžia ikimokyklinio ugdymo svarbą mokantis tautinės mažumos kalbos, ypač kai ta kalba nėra pagrindinė šeimoje vartojama kalba. Ugdymo modelis (dėstyti kalbą ir jos mokymas) turi būti parinktas taip, kad užtikrintų tautinės mažumos kalbos mokėjimą, atsižvelgiant į tai, kad šeimose ir visuomenėje reguliariai nevartojamoms kalboms būtinai didesnis mokymo valandų skaičius. Labai svarbu, kad valdžios institucijos nebūtų pasyvios, o didindamos tėvų ir jaunimo informuotumą, aktyviai skatintų švietimo tautinių mažumų kalbomis poreikį. Be to, vykdant ugdymą tautinių mažumų kalba, ypač svarbus mokytojų ir šiuolaikiškos mokomosios medžiagos parengimas⁸⁹.

168. Patariamasis komitetas pažymi, kad Švietimo įstatyme numatyta kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisė mokytis savo tautinės mažumos kalbos, kaip reikalaujama Pagrindų konvencijos 14 straipsnio 1 dalyje. Vertindamas galimybių mokytis tautinių mažumų kalbomis ir mokytis tų kalbų pakankumą (14 straipsnio 2 dalis), Patariamasis komitetas teigiamai vertina tai, kad visuose ugdymo etapuose tęsiamas ugdymas lenkų ir rusų kalbomis, taip pat tai, kad skirtinguose etapuose, išskyrus profesinį mokymą, yra vietinis tęstinumas. Tačiau yra tik po vieną ugdymą baltarusių ir vokiečių kalba siūlančią mokyklą, o tokios galimybės vis dar nėra keliose savivaldybėse, kuriose tradiciškai arba gausiai gyvena šioms tautinėms mažumoms priklausantys asmenys⁹⁰. Patariamasis komitetas mano, kad valdžios institucijos dėstyti tautinių mažumų kalbomis ir jų mokymą taip pat turėtų užtikrinti ir profesiniame mokyme bei tęstiniame švietime. Tokį mokymą naudinga vykdyti ir todėl, kad kai kurios tautinių mažumų kalbos reikalingos tarpvalstybinėje ekonomikoje.

169. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad bendrojo lavinimo mokyklose mokoma hebrajų ir jidiš kalbų. Karaimų ir romų kalbų mokyklose nėra mokoma. Patarimojo komiteto nuomone, valdžios institucijos turėtų pasitarti su karaimų tautinės mažumos atstovais, ar Trakuose, kur tradiciškai gyvena šiai tautinei mažumai priklausantys asmenys, bendrojo lavinimo mokyklose būtų galima mokyti karaimų kalbos. Patariamasis komitetas taip pat mano, kad valdžios institucijos su romų mažumos atstovais turėtų konsultuotis, kad išsiaiškintų, ar yra poreikis įvesti romų kalbos mokymą bendrojo lavinimo mokyklose Vilniaus miesto savivaldybėje, kurioje gyvena dauguma romų tautinei mažumai priklausančių asmenų.

170. Kitoms tautinėms mažumoms priklausantys asmenys tam tikrose Lietuvos vietovėse tradiciškai arba gausiai negyvena (kaip numatyta 14 straipsnio 2 dalyje). Nepaisant to, savo kalbos jie gali mokytis aukštesiose mokyklose ir neformaliojo švietimo įstaigose (sekmadieninėse mokyklose). Patariamasis komitetas palankiai vertina valdžios institucijų teikiamą paramą sekmadieninėms mokykloms, taip pat jų mokytojų kvalifikacijos kėlimui. Tai sekmadieninėse mokyklose padeda užtikrinti kokybišką ugdymą.

171. Vertinant tautinių mažumų mokyklose vykdomo ugdymo tautinių mažumų kalbomis dalį pažymėtina, kad dėl 2021 m. Švietimo įstatymo pakeitimo ikimokyklinio ugdymo tik tautinės mažumos kalba organizuoti nebeįmanoma. Tačiau Patariamasis komitetas pažymi, kad ne visiems tautinėms mažumoms priklausantiems vaikams reikia specialios pagalbos mokantis lietuvių kalbos. Priešingai, dėl kalbinės asimiliacijos tautinių mažumų vaikams veikia praverstų ikimokyklinis ugdymas tautinės mažumos kalba, kad jie įgytų tokį šios kalbos mokėjimo lygį, kokio negali įgyti savo šeimose. Todėl Patariamasis komitetas mano, kad tėvams turėtų būti suteikta galimybė pagal vaiko kalbinius poreikius ir gebėjimus pasirinkti ikimokyklinį ugdymą tautinės mažumos kalba arba dvikalbį ugdymą (penkias valandas per savaitę mokantis lietuvių kalba). Ikimokyklinio ugdymo vykdymas tautinės mažumos kalba nepažeistų 14 straipsnio 3 dalyje numatytos „nuostatos mokytis oficialiosios kalbos arba mokytis ta kalba“, nes lietuvių kalba kaip dėstyti kalba naudojama vėlesniuose ugdymo etapuose.

172. Skirtingai nei ikimokyklinio ugdymo lygmenyje, vėlesniuose ugdymo etapuose minimalus dėstyti tautinės mažumos kalba savaitinių valandų skaičius nėra nustatytas. Patarimojo komiteto nuomone, tai, kad kiekvienoje mokykloje administracija gali

⁸⁹ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 3](#), 71, 73–75 punktus; [ACFC teminį komentarą Nr. 1 \(2024 m.\)](#), kuriuo patikslintas ir pakeistas [Teminis komentaras Nr. 1 \(2006 m.\)](#), 87, 96, 102, 103, 108, 117 punktus; [ACFC teminį komentarą Nr. 4](#), 60 punktą.

⁹⁰ Baltarusių kalbos atveju tai aktualu Vilniaus rajono savivaldybei, vokiečių kalbos atveju – Šilutės rajono, Neringos, Klaipėdos rajono savivaldybėms, Vilniui ir Kaunui.

nustatyti tautinės mažumos kalbos dalį, gali sumažinti tos kalbos, kaip dėstymo kalbos, vartojimą, juolab kad daugelis istorijos, geografijos ir pilietinio ugdymo bei pasaulio pažinimo temų yra susijusios su Lietuva ir turi būti dėstomos lietuvių kalba. Patariamasis komitetas mano, kad atitinkamose mokyklose tautinės mažumos kalbos, kaip pagrindinės dėstymo kalbos, vartojimą užtikrina ir prižiūri valdžios institucijos.

173. Į tai atsižvelgdamas, Patariamasis komitetas palankiai vertina valdžios institucijų bendradarbiavimą su draugija „Macierz Szkolna“, stebint švietimo lenkų kalba padėtį. Atsižvelgdamas į šį pavyzdį, valdžios institucijos galėtų apsvarstyti galimybę įsteigti nepriklausomą priežiūros instituciją, atsakingą už dėstymo visomis tautinių mažumų kalbomis ir jų mokymo veiksmingumo bei kokybės stebėseną.

174. Lietuvių kalbos mokymasis ir dėstymas šia kalba bendrojo lavinimo mokyklose yra privalomas ir veiksmingas. Tautinėms mažumoms priklausantys moksleiviai, išskyrus romų vaikus, įgyja panašių lietuvių kalbos žinių kaip ir tautinei daugumai priklausantys moksleiviai ir nesusiduria su kalbinėmis kliūtimis, trukdančiomis įgyti aukštąjį išsilavinimą, dalyvauti darbo rinkoje ar kitose srityse.

175. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas imtis reikiamų priemonių, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turėtų galimybę ikimokyklinio ugdymo įstaigose mokytis savo tautinės mažumos kalba, o pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo įstaigose pagrindinė dėstymo kalba būtų tautinės mažumos kalba.

176. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas tose vietovėse, kuriose tradiciškai arba gausiai gyvena baltarusių ir vokiečių tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, pasiūlyti ugdymo baltarusių ir vokiečių kalbomis galimybę ir taip užtikrinti tęstinumą nuo ikimokyklinio iki vidurinio ugdymo. Be to, Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas, bendradarbiaujant su karaimų ir romų tautinių mažumų atstovais, išsiaiškinti, ar yra poreikis bendrojo lavinimo mokyklose įvesti karaimų ir romų kalbų mokymą.

Veiksmingas dalyvavimas visuomeniniuose reikaluose ir priimant sprendimus (15 straipsnis)

177. Kalbant apie tautinėms mažumoms priklausančių asmenų dalyvavimą nacionaliniuose sprendimų priėmimo procesuose, koordinuojant su tautinėmis mažumomis susijusią politiką tautinėms mažumoms atstovauja Tautinių bendrijų taryba, kuri Tautinių mažumų departamente veikia kaip

patariamasis organas. Tautinių mažumų atstovai dalyvavo ir su jais buvo konsultuojamasi rengiant Tautinių mažumų įstatymo projektą (žr. nuomonę dėl 4 straipsnio). Švietimo, mokslo ir sporto ministro sudarytą Tautinių mažumų komisiją sudaro tautinių mažumų kalbų mokytojai, mokslininkai, mokyklų, savivaldybių, asociacijų ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atstovai. Šiuo metu komisijoje atstovaujama baltarusių, graikų, žydų, lenkų, lenkų, romų ir rusų tautinėms mažumoms. Be to, romų tautinei mažumai buvo atstovaujama tarpinstitucinėje darbo grupėje, vykdančioje romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų plano stebėseną. Be to, Ministro Pirmininko patarėjo tautinių mažumų klausimais pareigas jau yra ėję tautinėms mažumoms priklausantys asmenys⁹¹.

178. Savivaldybių lygmeniu formuojant tautinių mažumų politiką, savivaldybėms pataria ir tautinių mažumų interesams atstovauja Klaipėdos miesto tautinių mažumų taryba ir Visagino savivaldybės tautinių mažumų taryba prie atitinkamų savivaldybių tarybų. Kiekvienais metais už išskirtinį dėmesį tautinėms mažumoms nacionalinės valdžios institucijos skiria apdovanojimą savivaldybei arba institucijai. Apdovanojimai skirti Zarasų rajono savivaldybei (2022 metais už dėmesį sentikių bendruomenei), Telšių rajono savivaldybei (2021 metai; žydų tautinė mažuma), Jurbarko rajono savivaldybei (2020 metai; žydų tautinė mažuma), Šilutės rajono savivaldybei (2019 metai; vokiečių ir žydų tautinės mažumos) ir Kretingos rajono savivaldybei (2018 metai; žydų tautinė mažuma)⁹².

179. Paramą tautinių mažumų asociacijų gebėjimams stiprinti valdžios institucijos teikia reguliariai rengdamos mokymus projektų valdymo klausimais ir per tautinių mažumų kultūros centrus (viešąsias įstaigas), kurie patalpomis aprūpina asociacijas ir jas konsultuoja. Be to, bendradarbiaudamos su Romų visuomenės centru, valdžios institucijos organizavo romams skirtus mokymus, kaip tarpininkauti tarp romų ir visuomenės⁹³.

180. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad ne tik nacionalinės struktūros, bet ir vietos konsultaciniai mechanizmai pasirodė esantys naudingi kaip papildoma galimybė tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims dalyvauti priimant sprendimus, ypač tose kompetencijos srityse, kuriose sprendimų priėmimo įgaliojimai decentralizuoti⁹⁴.

181. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad tautinėms mažumoms nacionaliniu lygmeniu atstovauja įtrauki institucija – Tautinių bendrijų taryba, o jų atstovai dalyvauja sprendžiant svarbius su tautinėmis mažumomis susijusius klausimus, visų pirma, rengiant Tautinių

⁹¹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 8–9, 30–31, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁹² Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 9, 128–129, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁹³ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 34, 69–70, 111.

⁹⁴ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 2](#), 115 punktą.

mažumų įstatymo projektą. Nepaisant to, vizito metu Patariamasis komitetas iš savo pašnekovų susidarė įspūdį, kad ši institucija neturi veiksmingos įtakos priimant sprendimus, susijusius su tautinių mažumų politika. Patariamasis komitetas mano, kad būtina stiprinti Tautinių bendrijų tarybos vaidmenį, kad ji galėtų išnaudoti savo potencialą.

182. Vietos valdžios institucijų lygmeniu labai trūksta panašių konsultacinių institucijų daugelyje savivaldybių, kuriose gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys. Patariamojo komiteto nuomone, nacionalinės valdžios institucijos turėtų kreiptis į atitinkamas savivaldybes ir paraginti jas suformuoti tokius konsultavimosi mechanizmus. Patariamasis komitetas mano, kad šiuo tikslu būtų naudinga, jei nacionalinės valdžios institucijos savivaldybėms, kurios ėmėsi pagirtinų veiksmų tautinių mažumų labui, skirtų apdovanojimus, nes tokie apdovanojimai skatina vietos valdžios institucijas toliau plėtoti tautinių mažumų apsaugos politiką.

183. Patariamasis komitetas vertina valdžios institucijų priemonių, kurių imtasi stiprinant tautinių mažumų asociacijų gebėjimus, taip pat ir įgyvendinant Pagrindų konvenciją, svarbą. Tai pasitarnauja ir pačių valdžios institucijų interesams su šiomis asociacijomis bendradarbiaujant Tautinių bendrijų taryboje ir panašiose institucijose. Patariamasis komitetas mano, kad nacionalinės valdžios institucijos šias priemones turėtų tęsti, taip pat turėtų teikti institucinę paramą (veiklai ir personalui) bendroms tautinių mažumų asociacijoms.

184. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas stiprinti Tautinių bendrijų tarybos vaidmenį, taip pat teikti papildomą pagalbą savivaldybėms kuriant konsultacinius mechanizmus ir siekiant sudaryti tautinėms mažumoms, taip pat ir nedidelėms, sąlygas veiksmingai dalyvauti su jomis susijusiuose sprendimų priėmimo procesuose.

Veiksmingas romų dalyvavimas socialiniame ir ekonominiame gyvenime (15 straipsnis)

Būstas

185. Vertinant romų dalyvavimą socialiniame gyvenime, apklausos „Romų tautybės asmenų padėtis 2020 m.“ duomenimis, romų gyvenamojo būsto sąlygos yra pagerėjusios: sumažėjo būsto problemų turinčių asmenų skaičius (nuo 72 proc. 2015 m. iki 55 proc. 2020 m.) ir išaugo asmenų, galinčių pakankamai šildyti gyvenamąjį būstą, dalis (nuo 48 proc. iki 75 proc.). Taip pat sumažėjo romų namų ūkių, kurie dėl pinigų stygiaus du ar daugiau kartų nesumokėjo už komunalines paslaugas (nuo

58 iki 34 proc.). Remiantis 2021 m. gyventojų surašymo duomenimis, romų būsto sąlygos taip pat pagerėjo. Beveik 87 proc. romų namų ūkių yra vonia, karštas vanduo ir tualetai, 93 proc. yra centrinis šildymas ir 100 proc. – elektra⁹⁵.

186. Vilniaus miesto savivaldybė, kurioje gyvena didelis Lietuvos romų skaičius, įgyvendino Vilniaus (Kirtimų) romų taboro bendruomenės integracijos į visuomenę 2016–2019 m. programą. Pagal ją, romų šeimoms buvo teikiama parama nuomojantis būstą, suteikta teisė į būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją. Savo ruožtu socialinį būstą gavę romai buvo raginami laiku mokėti socialinio būsto nuomos ir komunalinių paslaugų mokesčius. Šios priemonės sudarė romams sąlygas išsikelti iš Kirtimų taboro. Pasak vietos ir nacionalinės valdžios institucijų, dėl šių priemonių taboras buvo likviduotas. 2019 m. Vilniaus miesto savivaldybė ir Lietuvos romų bendruomenė pasirašė bendradarbiavimo sutartį dėl romų bendruomenės narių integracijos į visuomenę Vilniaus mieste⁹⁶.

187. Kita vertus, anot romų organizacijų, netoli buvusio Kirtimų taboro vis dar panašiomis sąlygomis gyvena kelios romų šeimos. Be to, Patariamasis komitetas buvo informuotas, kad keletą kartų būsto savininkai atsisakė išnuomoti būstą romams. Atsisakymas turėjo pasekmių, nes asmenys, neturintys deklaruotos gyvenamosios vietos, negali kreiptis dėl vietos darželyje ar mokykloje, išmokos vaikui ar kitų socialinių išmokų ir paslaugų⁹⁷.

188. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad valstybės, Konvencijos šalys, privalo pašalinti kliūtis, dėl kurių tautinėms mažumoms priklausantys asmenys negali vienodomis sąlygomis naudotis viešosiomis paslaugomis, pavyzdžiui, socialiniu būstu⁹⁸.

189. Todėl Patariamasis komitetas palankiai vertina valdžios institucijų priemones romų taborui Kirtimuose panaikinti ir pagerinti romų būsto sąlygas, tuo skatinant jų integraciją į visuomenę. Kartu Patariamasis komitetas pažymi, kad atrodo, jog netoli Kirtimų taboro sąlygomis gyvenančių romų problema nėra visiškai išspręsta. Be to, pagrindinės romų galimybių patekti į privačią gyvenamojo būsto rinką kliūtys yra susijusios su tautinės daugumos gyventojų požiūriu į juos. Jei nepasikeis visuomenės požiūris ir nebus imtasi ryžtingų veiksmų kovojant su priešišku prieš romus, nepaisant minėtų pastangų, romų galimybės ir toliau bus ribotos.

Sveikatos priežiūra

190. Vertinant romų galimybę naudotis sveikatos priežiūra, apklausos „Romų tautybės asmenų

⁹⁵ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 66, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

⁹⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 31, 59–62, 61.

⁹⁷ Žr. Europos Komisija, [Europos lygybės užtikrinimo teisės tinklas, Lietuva – Nediskriminavimo užtikrinimo ataskaita](#), 2023, p. 49.

⁹⁸ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 2](#), 26 punktą.

padėtis 2020 m.“ duomenimis, subjektyvus romų tautinei mažumai priklausančių asmenų sveikatos įsivertinimas pagerėjo amžiaus grupėje iki 44 metų, tačiau 45 metų ir vyresnių romų grupėse daugiau romų savo sveikatą vertino kaip blogą ir labai blogą. Palyginti su visų Lietuvos gyventojų rodikliais, tarp romų yra daugiau savo sveikatą neigiamai vertinančių asmenų, ypač darbingo ir vyresnio amžiaus grupėse. 2021 m. gyventojų surašymo duomenimis, 96 proc. romų yra apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu. Socialiniai darbuotojai sudarė palankesnes sąlygas lankytis sveikatos priežiūros įstaigose. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro 2019 m. atlikto tyrimo duomenimis, romų vaikai nepakankamai skiepijami ir jų skiepijimo apimtys yra gerokai mažesnės nei visų šalies vaikų. Be to, nacionalinės valdžios institucijos romams ir su romais dirbantiems asmenims organizavo narkotikų prevencijos mokymus⁹⁹.

191. Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas (CEDAW) išreiškė susirūpinimą dėl to, kad, nepaisant privalomojo sveikatos draudimo sistemos, romų mergaičių ir moterų galimybės gauti pagrindines sveikatos priežiūros paslaugas, taip pat seksualinės ir reprodukcinės sveikatos paslaugas bei šiuolaikines kontraceptines priemones, yra ribotos¹⁰⁰.

192. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad sunkumai, susiję su sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumu, daro neigiamą poveikį tautinėms mažumoms priklausančių asmenų dalyvavimui socialiniame ir ekonominiame gyvenime. Romų tautinė mažuma turi mažiau galimybių gauti lytinės ir reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugas, ir ši papildoma kliūtis gauti sveikatos priežiūros paslaugas gali turėti neproporcingai didelės įtakos moterims bei mergaitėms¹⁰¹.

193. Patariamasis komitetas palankiai vertina valdžios institucijų pastangas gerinti romų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, taip pat platesnę privalomojo sveikatos draudimo aprėptį. Vis dėlto nepaisant teigiamų pokyčių, Patariamajam komitetui kelia susirūpinimą romų tautinei mažumai priklausančių asmenų, ypač moterų ir mergaičių, galimybės gauti sveikatos priežiūros paslaugas. Patariamasis komitetas taip pat atkreipia valdžios institucijų dėmesį į neseniai priimtą Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms dėl romų ir klajoklių moterų ir mergaičių lygybės, kurioje pateiktos gairės, kaip spręsti nelygybės, susijusios su sveikatos priežiūra ir seksualinėmis bei reprodukcinėmis teisėmis, problemą¹⁰².

Užimtumas

194. Romų dalyvavimo ekonominiame gyvenime srityje valdžios institucijos įgyvendino projektą „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės“ (2016–2023 m.), kuriame buvo teikiama parama romų, ypač jaunimui, užimtumui ir įgalinimui. Šiame projekte vykdyta romų jaunimui skirta plati savivertės stiprinimo programa, vyko tarptautiniai romų jaunimo mainai, romų verslininkai vedė specialius karjeros mokymus. Be to, buvo nustatyti romų įtraukimo į darbo rinką metodai, padėję pagrindinio išsilavinimo neturintiems romams įgyti profesinę kvalifikaciją¹⁰³.

195. Įgyvendinant Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų planą, ES lėšomis įgyvendintas projektas „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkiai“. Jo tikslas – padėti romams įsitraukti į darbo rinką ir visuomenę, be kita ko, padedant ugdyti socialinius ir darbinius įgūdžius, taip pat profesinį mokymą ir konsultavimą. Projektą įgyvendino Romų visuomenės centras, bendradarbiaudamas su romų asociacijomis ir institucijomis. Dalyviai įgijo profesiją ar konkrečias kvalifikacijas, mokėsi bendrojo lavinimo įstaigose, sudarė darbo sutartis arba užsiregistravo Užimtumo tarnyboje. Užimtumo tarnybos duomenimis, romų tautybės asmenų, gaunančių konsultavimo ir užimtumo paslaugas įgyvendinant aktyvios darbo rinkos priemones, skaičius išaugo¹⁰⁴.

196. Įgyvendindamos Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų planą, valdžios institucijos darbdaviams organizavo seminarus nediskriminavimo darbo rinkoje, taip pat skirtingos etninės priklausomybės asmenų, ypač romų, diskriminacijos klausimais. Be to, valdžios institucijos inicijavo kampaniją, kuria dirbančių romų pavyzdžiais buvo siekiama atkreipti visuomenės ir darbdavių dėmesį į sunkumus, su kuriais romai (kaip ir kitos grupės) susiduria integruodamiesi į darbo rinką¹⁰⁵.

197. Nepaisant taikytų priemonių, apklausos „Romų tautybės asmenų padėtis 2020 m.“ duomenimis, teigiami pokyčiai užimtumo srityje užfiksuoti tik atskirose grupėse, o bendri romų užimtumo rodikliai žymiai nepasikeitė. Panašiai kaip ir 2015 metais, 11,4 proc. respondentų nurodė, kad šiuo metu turi samdomą darbą arba yra savarankiškai dirbantys asmenys. Reikšmingų pokyčių užfiksuota jaunimo

⁹⁹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 31–33, 59–62, 65, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

¹⁰⁰ Žr. Europos Taryba, [Europos socialinių teisių komiteto 2021 m. išvados dėl Lietuvos](#), 2022 m. kovas, p. 18.

¹⁰¹ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 2](#), 61 punktą.

¹⁰² Rekomendacija CM/Rec(2024)1, Ministrų Komiteto priimta 2024 m. balandžio 5 d.

¹⁰³ Papildoma 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateikta informacija.

¹⁰⁴ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 25, 29–30, 34, 37, 57–58.

¹⁰⁵ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 30–31, 35, ir papildomą 2023 m. lapkričio 9 d. valdžios institucijų pateiktą informaciją.

(20–29 metų) grupėje. Palyginti su 2015 metų duomenimis, 2020 metais dirbančio jaunimo dalis išaugo 13 proc. Apklaustos duomenys taip pat parodė, kad Vilniaus miesto savivaldybėje gerokai padidėjo dirbančių romų dalis, o bedarbių skaičius sumažėjo. Moterų užimtumo lygis nepasikeitė ir siekė 9 proc. Nors absoliučiais skaičiais romų pajamos padidėjo, jos vis dar atsilieka nuo bendrų šalies rodiklių¹⁰⁶.

198. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad valstybės, Konvencijos šalys, turėtų imtis veiksmingų priemonių, kad būtų pašalinti nepagrįsti patekimo į darbo rinką apribojimai, dėl kurių labiausiai nukenčia tam tikroms tautinėms mažumoms priklausantys asmenys¹⁰⁷. Kartu su išsamiais diskriminacijos prevencijos teisės aktais (žr. nuomonę dėl 4 straipsnio) turėtų būti taikomos integraciją į darbo rinką skatinančios priemonės. Tai gali būti darbdavių skatinimo priemonės, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė, mokesčių politikos priemonės (pavyzdžiui, pelno mokesčio lengvatos), kalbų mokymas, rekomendacijos darbdaviams dėl galimybių imtis veiksmingų priemonių ir tinkamų sąlygų specialiųjų poreikių asmenims sudarymas darbo vietoje¹⁰⁸.

199. Patariamasis komitetas palankiai vertina nuolatines valdžios institucijų pastangas įtraukti romus į darbo rinką, taip pat ilgalaikius projektus ir informuotumo didinimo kampanijas. Nepaisant šių iniciatyvų, bendras romų užimtumo lygis išliko nepakitęs, teigiami pokyčiai pastebimi tik tam tikrose grupėse, o pajamų skirtumai išlieka. Tai rodo, kad vis dar kyla sunkumų siekiant ekonominės integracijos.

Romų moterų ir mergaičių socialinis ir ekonominis dalyvavimas

200. Nacionalinės ir vietos valdžios institucijos ėmėsi priemonių romų moterų įgalinimui skatinti. ES lėšomis finansuojamu projektu „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ skatinamas romų bendruomenių ir savivaldybių dialogas sprendžiant socialinės įtraukties, švietimo, sveikatos apsaugos ir kultūros klausimus. Platformos koordinatorėmis dirba romų tautybės moterys. Įgyvendinamos Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų planą, valdžios institucijos organizavo darbdaviams seminarus lygių galimybių darbo rinkoje principų, romų tautybės moterų įtraukimo ir moterų bei vyrų nelygybės mažinimo klausimais. Romų tautybės moterų dalyvavo

įgyvendinant projekto „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkiai“ veiklas, taip pat lyčių lygybės mokymuose. Vilniaus miesto savivaldybėje finansuojamos romų tautybės jaunimui, ypač mergaitėms ir jaunoms mamoms, skirtos veiklos. Taikant edukacinius, meninius ir profesinius įgūdžius lavinančius metodus, dalyviai skatinami aktyviai dalyvauti socialiniame ir kultūriniame gyvenime, įgyti darbo rinkai reikalingų kompetencijų ir suvokti lyčių stereotipus. Be to, buvo organizuojami ankstyvųjų santuokų prevencijai skirti mokymai¹⁰⁹.

201. CEDAW rekomendavo Lietuvai stiprinti priemones horizontaliosios ir vertikaliosios profesinės segregacijos problemoms spręsti ir moterų, taip pat romų tautybės, galimybėms patekti į darbo rinką didinti. Taip pat išreikštas susirūpinimas dėl romų tautybės mergaičių, kurios išteka vaikystėje, padėties¹¹⁰. Be to, Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas išreiškė susirūpinimą dėl didelio romų mergaičių nėštumų skaičiaus Lietuvoje¹¹¹.

202. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad ankstyvos santuokos sukelia neigiamų pasekmių: dėl jų yra pažeidžiamos žmogaus teisės, sumažinamos galimybės jomis naudotis, sukeliama kitų žmogaus teisių pažeidimų.

203. Patariamasis komitetas su pasitenkinimu pažymi nacionalinių ir vietos valdžios institucijų bendradarbiavimą skatinant romų tautybės moterų įgalinimą, lyčių lygybę ir jų aktyvų dalyvavimą socialinėje ir kultūrinėje veikloje. Patarimo komiteto nuomone, valdžios institucijos, glaudžiai bendradarbiaudamos su romų tautinės mažumos ir romių moterų atstovais, turėtų ir toliau nuosekliai šias priemones tęsti, siekdamas veiksmingos vaikų santuokų ir didelio romų mergaičių nėštumų skaičiaus prevencijos.

204. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas imtis tolesnių priemonių romų tautinei mažumai priklausančių asmenų gyvenimo ir būsto sąlygoms gerinti bei informuotumo didinimo iniciatyvomis kovoti su neigiamu požiūriu į romus. Be to, Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas imtis ankstyvųjų santuokų prevencijos priemonių ir romų tautybės asmenims užtikrinti prieigą prie sveikatos priežiūros, taip pat seksualinės ir reprodukcinės sveikatos paslaugų, kartu didinant informuotumą apie teises į sveikatos priežiūrą. Be to, prioritetas ir toliau turėtų būti teikiamas

¹⁰⁶ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 65–66.

¹⁰⁷ Žr. [ACFC teminį komentarą Nr. 2](#), 55 punktą.

¹⁰⁸ Taip pat žr. [ESBO Vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro rekomendacijas dėl veiksmingo tautinių mažumų dalyvavimo socialiniame ir ekonominiame gyvenime ir Aiškinamąjį raštą](#), 2023 m. spalio, 20 rekomendacija, p. 47.

¹⁰⁹ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 30, 32–33, 37–38, 58, 61, 129.

¹¹⁰ Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas, Baigiamosios pastabos dėl Lietuvos šeštosios periodinės ataskaitos, [CEDAW/C/LTU/CO/6](#), 2019 m. lapkričio 12 d., 37b, 44b punktai.

¹¹¹ Žr. Žmogaus teisių komitetas, Baigiamosios pastabos dėl Lietuvos ketvirtosios periodinės ataskaitos, [CCPR/C/LTU/CO/4](#), 2018 m. rugpjūtis, 29 punktą.

tvarių užimtumo galimybių skatinimui ir romų tautybės asmenų įsidarbinimo galimybių didinimui, ypatingą dėmesį skiriant moterims.

Dvišalis ir daugiašalis bendradarbiavimas (18 straipsnis)

205. Lietuva su Baltarusija, Vengrija, Lenkija, Moldovos Respublika, Rusijos Federacija ir Ukraina yra sudarę dvišalius susitarimus, kuriuose su tautinėms mažumoms priklausančiais asmenimis susiję klausimai yra numatyti kaip viena iš bendradarbiavimo sričių¹¹². 2019 m. ir atitinkamai 2020 m. Lietuva ir Lenkija pasirašė deklaraciją „Dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje ir lietuvių tautinės mažumos Lenkijos Respublikoje švietimo“ ir, be kita ko, susitarė bendradarbiauti rengiant ir adaptuojant mokomąją medžiagą bei ją aprūpinant, organizuojant kvalifikacijos tobulinimą mokytojams, gerinant ugdymo sąlygas moksleiviams ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, taip pat vykdant nuolatinę ugdymo stebėseną. Konkrečios informacijos apie sutarčių, sudarytų su kitomis valstybėmis, išskyrus Lenkiją, įgyvendinimą Patariamasis komitetas negavo¹¹³.

206. Patariamasis komitetas pabrėžia, kad valstybės, šios Konvencijos Šalies, bendradarbiavimas su kaimyninėmis ir kitomis suinteresuotomis valstybėmis gali veiksmingai papildyti nacionaliniu lygmeniu taikomas priemones ir padėti plėtoti tautinių mažumų infrastruktūrą, pavyzdžiui, tokiose srityse kaip

aprūpinimas mokomąja medžiaga ar mokytojų rengimas.

207. Patariamasis komitetas palankiai vertina tai, kad valdžios institucijos dvišaliais santykiais su kitomis valstybėmis stiprina tautinėms mažumoms priklausančių asmenų apsaugą Lietuvoje. Jis ypač pažymi su Lenkija išplėtotą bendradarbiavimą, apimantį įvairius švietimo lenkų kalba organizavimo aspektus. Atsižvelgdamas į šią praktiką, Patariamasis komitetas mano, kad nacionalinės valdžios institucijos prireikus turėtų inicijuoti dvišalius ir daugiašalius susitarimus dėl tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių įgyvendinimo ir, jei dabartinėmis sąlygomis įmanoma, visa apimtimi įgyvendinti esamus susitarimus.

208. Be to, Patariamasis komitetas mano, kad tautinėms mažumoms priklausančių asmenų gyvenamosiose vietose su kitų valstybių vietos ar regioninėmis valdžios institucijomis būtų naudinga bendradarbiauti pagal partnerystės programas.

209. Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas prireikus su kitomis valstybėmis sudaryti dvišalius ir daugiašalius susitarimus dėl atitinkamai tautinei mažumai priklausančių asmenų apsaugos Lietuvoje ir, jei dabartinėmis sąlygomis įmanoma, įgyvendinti esamus susitarimus. Be to, Patariamasis komitetas ragina valdžios institucijas šiuo tikslu skatinti Lietuvos ir atitinkamų valstybių vietos valdžios institucijų tarpvalstybinį bendradarbiavimą.

¹¹² Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos ir Baltarusijos Respublikos kultūros ministerijos sutartis dėl bendradarbiavimo kultūros srityje; Lietuvos Respublikos ir Vengrijos Respublikos draugiškų santykių ir bendradarbiavimo sutartis; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl bendradarbiavimo kultūros, švietimo ir mokslo srityse; Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl draugystės ir bendradarbiavimo; Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos ir Rusijos Federacijos kultūros ministerijos bendradarbiavimo susitarimas; Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos ir Ukrainos kultūros ir meno ministerijos susitarimas dėl bendradarbiavimo ir tarpžinybinė 2016–2020 metų bendradarbiavimo programa, atnaujinta 2021 m. kovo 18 d., žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 129–130, ir papildomą valdžios institucijų pateiktą informaciją.

¹¹³ Žr. [Penktąją valstybės ataskaitą](#), p. 10, 42.

Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos patariamasis komitetas yra nepriklausoma institucija, padedanti Europos Tarybos Ministrų Komitetui vertinti, ar priemonės, kurių ėmėsi Pagrindų konvencijos šalys, siekdamos įgyvendinti joje nustatytus principus, yra tinkamos.

1994 m. lapkričio 10 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtoje ir 1998 m. vasario 1 d. įsigaliojusioje Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijoje nustatyti principai, kurių valstybės turi laikytis, ir tikslai, kurių jos turi siekti, kad užtikrintų tautinių mažumų apsaugą. Pagrindų konvencijos tekstas, be kitų kalbų, yra išverstas į armėnų, azerbaidžaniečių, estų, vokiečių, graikų, vengrų, latvių, lietuvių, lenkų, romų, rumunų, rusų ir ukrainiečių kalbas.

Šioje nuomonėje pateikiamas Patariamojo komiteto vertinimas po 5-ojo vizito į Lietuvą.

www.coe.int/minorities

Europos Taryba yra pagrindinė žemyno žmogaus teisių organizacija.

Jai priklauso 46 valstybės narės, tarp jų – visos Europos Sąjungos narės.

Visos Europos Tarybos valstybės narės yra pasirašiusios Europos žmogaus teisių konvenciją – sutartį, skirtą žmogaus teisėms, demokratijai ir teisinei valstybei apsaugoti.

Europos Žmogaus Teisių Teismas prižiūri, kaip Konvencija įgyvendinama valstybėse narėse.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE